Ціна 35 центів

Молода Україна

журнал української демократичної молоді

РІК ВИДАННЯ XIII | ГРУДЕНЬ — 1963 — DECEMBER | Ч. 110

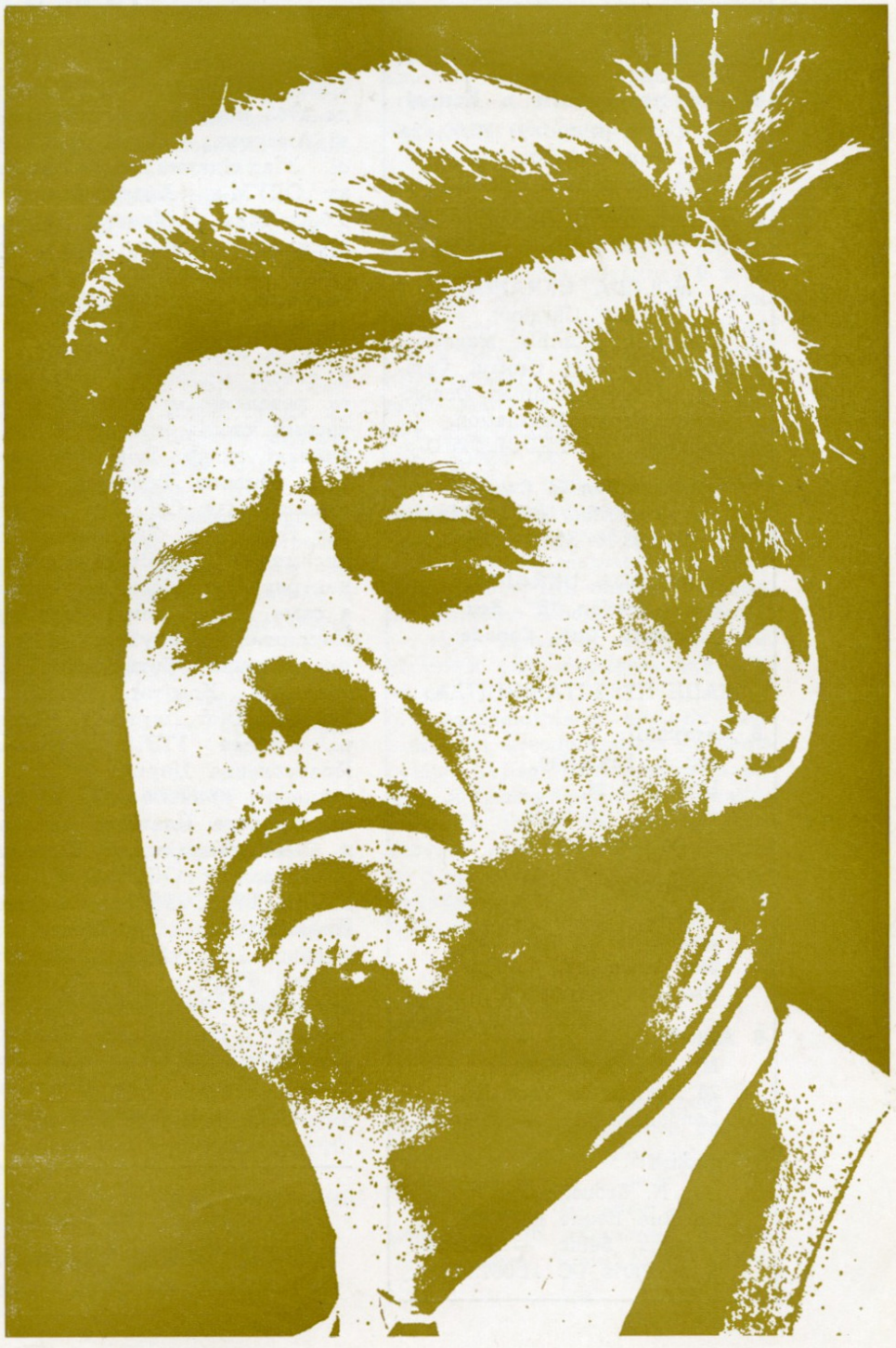

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

З нової поезії в Україні 1-2

О. Зінкевич: Розгром молодої літератури в Україні 2

13-ий З'їзд ОДУМ-у в Канаді 4

Олексій Коновал: Статуя Свободи 5

Ганна Черінь: Любисток 7

Василь Бородін: Шевченкова перлина 8

Сергій Голубенко: Великий гуманіст і народолюбець 9

В. Сосюра: У зміні світла й тьми 13

С. Г.: Борис Гмиря 15

А. Легіт: Де весен відлуння? 16

К.: Гірогіто — без "божественного" німбу 18

В-м.: Телевізійні рефлекції... 19

Одумівська хроніка, гумор тощо.

ТОРОНТО НЬЮ-ЙОРК

МОЛОДА УКРАЇНА

видає

Центральний Комітет Об'єднання Демократичної Української Молоді

Голова ЦК — Є. ФЕДОРЕНКО

Редагує Колегія.

Адміністратор — В. ПАВЛЮК

Умови передплати в Канаді:

За 6 чисел (півроку) $2.00, за 12 чисел (один рік) $3.50.

В США та інших країнах за 12 чисел — $4.00.

Ціна окремого числа 35 центів.

MOLODA UKRAINA

(Young Ukraine).

A Ukrainian Monthly Magazine. Published by the Central Committee of the Ukrainian Democratic Youth Association.

President: E. FEDORENKO

Subscription in Canada:

6 issues (6 months) $2.00, 12 issues (one year) $3.50. Single issue 35 ¢.

MOLODA UKRAINA,
Postal Station "E", Box 8
Toronto, Ont., Canada

НАШІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Австралії:
Mr. S. Krywolap,
Box 1586 M,
G. P. O. Adelaide,
S. Australia.

В Аргентині:
"Rada"
Av. J. M. Campos 556,
San Andres, F. C. Mitre
(Bs. As.), Argentina.

В Англії:
Mr. A. Bondarenko,
78 Kensington Park Rd.,
London W. 11. — England.

У Франції:
Mr. N. Grouchetsky,
33, Rue Roque de Fillol,
Puteaux, Seine, — France
K-to: Paris CC 11.087.11

ВЕСЕЛИХ СВЯТ РІЗДВА ХРИСТОВОГО

І ЩАСЛИВОГО НОВОГО РОКУ

бажають своїм читачам

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ "МОЛОДОЇ УКРАЇНИ"

13-ий З'їзд ОДУМ-у США

Тринадцятий з'їзд ОДУМ-у США відбувався 9 і 10 листопада 1963 року в Ірвінґтоні, на сході Америки, в штаті Нью Джерсі. З'їзд відкрив голова Гол. Управи ОДУМ-у **Антон Філімончук** і попросив о. **Миколу Харущака** прочитати молитву. Для ведення з'їзду вибрано президію: **Іван Павленко** — голова, **Іван Свириденко** — заступник, **Олена Лукаш** та **Зоя Граур** — секретарі, а також мандатну, номінаційну та резолюційну комісії. До почесних членів президії були покликані проф. **Іван Гончаренко** та о. **Микола Харущак**, які усно вітали з'їзд ОДУМ-у та також від Пласту п. Загайкевич. З'їзд письмово привітали численні централі українських установ, а саме: Президент Української Народньої Республіки в екзилі д-р **Степан Витвицький**, Центральний Комітет Української Революційної Партії в Німеччині, Управа УККА, Українська Православна Церква в США за підписом архиєпископа **Мстислава,** Крайова Пластова Старшина в США, Українська Православна Ліґа, ГУ ОДУМ-у в Канаді, УНДС, ГУ ОУРДП, Об'єднання Прихильників Української Народньої Республіки, Представництво УНРади, ГУ ДОБРУС-у; надійшли телеґрами від Українського Народнього Союзу та ГУ Зарево, Українського Робітничого Союзу, Т-ва Прихильників УНРади в Ньюарку, Комітету з'єднаних Відділів УРСоюзу в Нью Джерсі, Виховної Комісії Юного ОДУМ-у, **Миколи Грушецького** — уповноваженого "Українських Вістей" в Німеччині, а також **Ю. Котляра** — уповноваженого для організування ОДУМ-у в Бельгії, та інших. Після численних привітань двохвилинною мовчанкою вшанували недавно відійшлого від нас почесного члена ОДУМ-у, автора гимну та маршів ОДУМ-у, **Івана Багряного.**

Доповідь на тему "Одумівські проблеми" прочитав один з засновників ОДУМ-у ред. **Микола Степаненко.** Після доповіді відбулася дискусія. У дискусії взяв слово **Євген Кальман,** який твердив, що добре б було запровадити в журналі ОДУМ-у кілька сторінок англійською мовою. **М. Євсевська** звертала увагу на потребу кращої дисципліни в ОДУМ-і та на підготовку виховників для ОДУМ-у. **Леонід Чудовський** рекомендував втягати до активної праці більше тієї молоді, що ще в гайскулах. **Віктор Корсунь** висловив думку, щоб старші (батьки) давали вільну руку молоді в праці в ОДУМ-і. **Антон Філімончук** радив більше покладатися в праці ОДУМ-у на власні сили, а де їх обмаль — придбати. **Іван Свириденко** домагався більше виховних матеріялів для виховників Юного ОД-

(Продовження на стор. 22-ій)

На першій сторінці обкладинки:

Джон Ф. Кеннеді, президент США, вбитий у Далласі (Техас) 22 листопада цього року.

З НОВОЇ ПОЕЗІЇ В УКРАЇНІ

Микола ВІНГРАНОВСЬКИЙ

І Є НАРОД...

На сизих пагорбах рясне село горіє,
В брунатних берегах ріка багряна мріє,
І сірі вітряки докрилюють свій вік.
І гай засмучений стоїть, як чоловік.

Ні лету літака... ні шурхотіння ґуми...
Тут тільки я! Тут я і неба тло ...
І дума про народ, моя стодумна дума,
Навшпиньках заглядає у чоло...

Як міниться усе! І дурень той, хто зміни
Незмінно заміня вчорашнім днем без змін.
Народ в путі. Та він тавра не зніме
Із тих, хто за народ
садив
себе
взамін,

І, надрізаючи живі шматки з народу,
Пророкував народові майбуть...
Та брів народ. Як завше, брів без броду,
Без тих нетяг тягнувсь з "не бути" в "буть"!!!

Бо він — народ. Бо він — глагол життя.
Він зміна змін. Йому нема заміни.
Бо він один, крізь весни і крізь зими,
Він у віках існує до пуття.

А ми? Що ми? Себе ми знаєм з роду.
А ті, що продалися
злоту
в рот?!
Лиш ті не продалися, хто народу
Віддав себе і —
ствердив
свій народ.

Ми знову є. Ми пізні. Найпізніші,
Що наросли в худеньких матерів
В саду порубанім... Я знаю — не для тиші
Вулкани дихають з-під наших юних брів.

Є Ленін. Є планета. Кров і шмаття.
Естрада, сало, космос, кавуни.
І є народ, в якого є прокляття,
Жахливіші водневої війни.

ТОПОЛЯ

Коли засне, немов життя шалене,
Глибоке місто неспокійним сном,
Вона приходить здалеку до мене
І шелестить до мене під вікном.

Щоб повертався я на Україну
Плугами чорнокрилими орать,
І тополята в полі поливать,
І поливати землю тополину...

Бо йдуть літа буремною ходою,
Різнити важко пустоцвіт од цвіту...
І той любов'ю повниться до світу,
Хто рідну землю має під собою...

ВЕСНЯНА ФАНТАЗІЯ

Коли починається ніч
Все починається спочатку:
На чорному полі
З'являється білий рояль
Висотою до неба.

Зліва,
Спиною до мене
Дівчина входить...
Іде і сіда за рояль
Витворений з криги і снігу.

Мить
І заплакали пальці її,
Мить
Засміялися пальці
І рояль почав танути.

Ось він уже як хмара,
Ось він уже пароплав,
Ось він уже чайка,
Ось він уже як ромен

І як неймовірно
Виросла
Дівчина в темнозеленому платті.

Любове моя,
Скільки б тебе не ганьбили,
Скільки б не зменшували тебе,
З ночі у ніч
Ти рости починаєш
Спочатку!

В могилах похована мука —
Дідів перемолоті кості,
В могилах — кайдани онука,
Обірвані в праведній злості.

З сльози поростає зернина
І колосом зірку черкає —
В розливі пшениць потопає
Вулканна моя Україна.

Іван ДРАЧ

ЛЕБЕДИНИЙ ЕТЮД

Одягни мене в ніч, одягни мене в хмари сині
І дихни наді мною легким лебединим крилом,
Хай навіються сни, теплі сни лебедині
І сполоха їх місяць тугим ясеновим веслом.

Зацвіте автострада доспілими ґронами,
Змиє коси рожеві в пахучім любистку зоря.
З твого чистого стану, між лататтям та
Оріонами
Ти лебідкою плинеш у безкраї мої моря.

Одягни мене в ніч, одягни мене в хмари сині
І дихни наді мною легким лебединим крилом.
Пахнуть роси і руки. Пахнуть думи твої
дитинні.
В серці плавають лебеді — досі так не було.

ОДА ЧЕСНОМУ БОЯГУЗОВІ*)

Ти вбив свій горизонт і небо отруїв,
Дав дулю сонцеві і плюнув в очі хмарі.
Живеш повзком, і помисли свої
Ростиш в клоаці з підлістю у парі.

Багатогранний ти аж круглий, ніби вуж,
Білоголовий метре з чорним піднебінням.
Співаєш пісню все одну і ту ж,
Що рахітичне наше покоління.

Так! Ми не густо кричимо "ура",
"Ура" в нас пахне хлібом і станками.
А здохнути тобі давно прийшла пора,
А нам —
покласти на язик твій
камінь.

Люблю я Вас і віддаю чолом —
Стружу для Вас міцні дубові мари.
Пишіть!
Колись мій Тузик за столом
Перечитає Ваші "мемуари".

*) Присвячена, правдоподібно, П. Тичині

Ред.

Ірина ЖИЛЕНКО

ПРО ВІРУ

Тихо... Тихо... Не лякай мене, сірість.
Я йду Великим Вантажником по золотому трапові суму.
І плечі свої, схилені вагою сонця і віри,
Несу натруджено у спорожнілий трюм.

В той зачинений наглухо пароплав
З холодним блимом красивих вікон.
Я іду, навантажена запахом трав,
Ніжністю квітня і тривогою віку.

Я пристрасна і терпляча, як рибальський човен.
І настирна, як вологість осінніх злив.
Сплітаються, зростаються в однім слові
Мої нерви з нервами дротів.

І коли, нарешті, як дві печалі
Відіб'ються в склі утомлені очі,
Я зберу свої сили й розворотом плеча
Розіб'ю це блакитне плесо спочинку.

РОЗГРОМ МОЛОДОЇ ЛІТЕРАТУРИ В УКРАЇНІ

Сталось те, чого можна було очікувати: прийшов розгром молодої літератури в Україні. Короткотривале відродження молодого творчого слова опинилось знову на замку.

Було у нас відродження ("культурний ренесанс") у 20-их роках. Тоді на літературну арену вийшли молоді митці, яким також було всього понад двадцять років. Тоді сколихнули вони Україною. Творились різні літературні гуртки різних напрямків, кидались кличі, відбувались літературні диспути в університетських авдиторіях.

Сьогодні той, також короткотривалий період, називаємо — *розстріляне відродження*. Його творці були знищені кривавим окупантом. Залишились ті, які ціну життя окупили писанням од на похвалу панівного режиму.

Події минулого повторилися ще раз: при тому самому режимі, в майже аналогічних умовах. В літературу підсовєтської України прийшов 1960 р., після довгої неґації, гурт молодих поетів. Поетів, які розмахом свого слова сколихнули не лише Україну, але й розбили її заковані кордони і продістались поза неї.

1961-62 роки — були роками великих диспутів навколо молодої творчости. Роки змагу двох світів, молодого, життєрадісного, бадьорого і в першу чергу нового, зі світом старим, відсталим, просякнутим доґматизмом, пристосуванством, позначеним безхребетністю, змагом за втримання на поверхні життя за всяку ціну.

І так прийшов 1963 рік. Рік, про який колись писатиме історик української літератури, як про рік, в якому розгромлено молоду українську літературу. Для нас цей період назавжди залишиться — *розгромленим відродженням*. Як ще один доказ, що творець (не важливий його вік!) зможе відчути насолоду вільної творчости лише, і лише, у вільній країні. І доки надхненником для творців має бути партія чи "вождь" — доти не мислимою буде вільна творчість, доти слово буде на замку, тріюмфуватиме халтура, а в "почестях" ходитиме бездушна каста одописців.

ТАК ПРИЙШОВ РОЗГРОМ

Кожний, хто хоч трохи цікавиться совєтською комуністичною системою, міг передбачити, що скоріше чи пізніше розгром молодої творчости мусить настати. І це саме тому, що цілі і далекосягла мета російських комуністів не змінились. Змінилась лише тактика, яка стала облуднішою, підступнішою.

Заяви Хрущова та Ільїчова, що не може бути жодного співіснування між ідеологіями — більшовицькою і західною — були першим сиґналом

до погрому. У розумінні комуністичних керівників СССР всяка творчість мусить мати політичне забарвлення і мусить служити одній цілі — більшовицькій домінації світу у всіх його проявах. Коли молоді творці, які увійшли в літературу і мистецтво, кинули клич новаторства і почали його практично застосовувати, відполітизовуючи свою творчість і змагаючи до осягнення і удосконалення своїх мистецьких вартостей — то почався розгром.

Розгром попередили ще сиґнали, що саме ця молода література здобуває великі, небувалі дотепер, симпатії і захоплення серед населення і зокрема серед молоді. Влаштовувані вечори молодої поезії притягали юрби цікавих слухачів. Молодих поетів з захопленням зустрічали. Один з них говорив М. Чабанівському: "Знаєте, була така овація... Мене майже на руках носили..." (Л. У.", ч. 3, 1963).

Про такі вечори поезії редактор харківського "Прапора" Ю. Махненко, писав: "Та ось у міському лекторії на майдані Тевелєва спробували організувати вечір поезії. Один, потім другий. Ніхто з виступаючих не мав і на крихітку так званої скандальної слави... А перед входом стояла юрба. Найметкіші парочки чатували аж на розі попід відомим яковлевським годинником, питаючи у перехожих зайвого квитка" ("Прапор", ч. 1, 1963).

Річ ясна, такого ще не було. Так, як у Харкові —відбувалися такі вечори і в інших містах України з виступами Л. Костенко, М. Вінграновського, І. Драча, В. Коротича і багатьох інших.

Коли київські журнали з більшою обережністю ставились до творчости молодих, то провінційні перебрали ініціятиву і на їх сторінках все більше і більше почало появлятись нових творів. Харківський "Прапор" засипали новими творами, і у відповідь на це, у своєму листі до читачів, Ю. Махненко, писав: "Впевнений, що такий рясний урожай в свою чергу з'явився на реальну життьову потребу, настійну вимогу читача".

Ці рядки він писав ще в жовтні до січневого числа журналу, яке пролежало повних чотири місяці на руках цензорів (від 20 жовтня 1962 р. аж до 24 січня 1963 р.). Кінець-кінцем число з великим запізненням видрукувано тиражем 7,800 примірників, але рівночасно воно стало базою, претекстом до повного розгрому молодих поетів. Після його появи — воно миттю розійшлось і вже наступне лютневе число появилось тиражем 8,000 примірників, але воно вже було інше — молоді імена зникали з сторінок літературних видань України, а якщо якісь і появлялись, то випадково; більшість поезій нагадували відомі поезії сталінських часів.

Після відвідин Хрущовим мистецької виставки в Москві і після виступу Ільїчова (26 грудня м. р.), як в Україні так і в інших республіках СССР почалась нагінка на молодих творців. На самому початку взяв слово до цих проблем М. Рильський ("Вечірній Київ", 26 січня, 1963). Він тоді писав: "Річ у тому, що абстракціонізм та формалізм загалом у різних його виявах — це вже не стиль, не манера, не почерк, а світогляд— *ідеологія*. А "мирного співіснування" різних ідеологій у нашій країні, де будується комунізм, не може бути". Давши цілий виклад про мистецтво, не називаючи нікого з молодих поіменно (у 1920 -их роках Рильський також був молодий! І за цю свою молодість поет тяжко покутував), він пише: "Було б дуже прикро, коли б у нас почали робити з Московської зустрічі та з відгуків на неї в пресі швидкі, "скорополительньіе" організаційні" висновки: наприклад, коли б керівники наших консерваторій чи художніх інститутів почали "відчисляти" (чистка? — О. З., — мабуть такі випадки мали місце) із рядів студентства молодих людей, які в захопленні шукання роблять на їх, керівників, думку хибні кроки. В таких випадках керівникам учбових установ значно корисніше оглянутися на свій попередній педагогічний шлях і помислити над питанням: "І як воно зробилося так?" Ну і, звісно, пильніше приглянутись до тих молодих "інакомислячих"... Так само й наші редакції та видавництва якнайменше повинні керуватись принципом підозри до всього незвиклого, несподіваного у молодих письменників, до всього, що не входить у наперед визначені рамки літературного доброго тону..."

ПОГРОЗИ І ЗАЛЯКУВАННЯ

Але не всі, навіть свої земляки, послухали цієї доброї поради старого українського ветерана-поета. Не треба було довго чекати, щоб із сторінок підсовєтських українських видань посипались громи на молодих поетів. Серед цих виступів треба відмітити виступ і П. Тичини ("Л. У.", ч. 23, 1963), який хоч не наводив прізвищ, але вже грозив. До таких погроз приєдналась і редакція "Літературної України" (коли гол. редактором став Д. Цмокаленко), яка писала: "Зараз верховоди імперіялістичного світу всіма засобами намагаються посилювати ідеологічну диверсію, зокрема їм би хотілося посварити покоління радянських людей. Тому заслуговують найсуворішого осуду спроби окремих представників творчої інтеліґенції грати в "незалежність" від суспільства, нехтувати здоровими смаками народу. Викликає занепокоєння, що твори деяких наших молодих поетів охоче передруковує реакційна еміґраційна преса. Це є доказом ідейної хиткости та незрілости молодих авторів, доказом хибної позиції редакцій деяких наших періодичних видань. З цього погляду заслуговує осуду січнева книжка журналу "Прапор", в якій під високим девізом "Живемо в сім'ї великій" знайшли місце ідейно хибні поезії І. Драча, Є. Летюка, В. Коротича та деяких інших молодих літераторів. Старих і молодих одинаків, що надто вже зарвалися, наш здоровий, могутній, багатонаціональний колектив радянських письменників застерігає: *Одумайтесь, поки не пізно. Не ганьбіть себе остаточно: радянський народ терпеливий, але всьому є край!*" ("Л. У.", з 19 березня 1963).

Тут уже було сказано ясно і недвозначно — ясніше сказати і не можна: коли молоді не покаються, коли не стануть безвольними одописцями — тоді їх чекає поневіряння, а може й ліквіда-

ція, як це сталось аналогічно в 30-их роках. Рівночасно опубліковано заяви "вірности" соціялістичному реалізмові і осудження "абстракціонізму" і "формалізму" цілого ряду письменників старшого і середнього покоління, а серед них знаходимо ім'я довгі роки знаного і переслідуваного та запротореного в концентраційні табори Володимира Гжицького (автора відомого "Чорного озера").

Атмосфера безцеремонної нагінки завершилась 8 квітня, коли відбулась т. зв. "нарада активу творчої інтеліґенції та ідеологічних працівників України", яка стала завершенням розгрому. На нараді виступали представники насамперед середнього покоління, таланти якого розквітали в сталінських часах. На нараді були різні виступи, але всі вони були в дусі Миколи Шеремета, який ще в 1961 році був речником сталінського наставлення до появи в українській літературі молодих поетів.

З усіх виступів відмітимо окремо виступ Олеся Гончаря, який всім молодим дав за приклад, як пересторогу, і до докладних роздумів, постать Олекси Влизька. Він говорив: "Молоді наші поети щоразу підкреслюють, що вони люблять радянську поезію 20-их років. Я теж її люблю... Двадцять шість років було поетові Олексі Влизькові, коли він писав свою "Дев'яту симфонію". Юнак цей був фізично глухий... Молодим було його оклеветано, розстріляно... Влизько теж ровесник нашим молодим поетам, і хочеться, щоб вони ще раз відчули, як бурхає в його поезії бадьора сила молодости, оптимізм, незборима віра в свій народ... Закликаючи наших молодих літераторів до ідейної чіткости і ясности у творчій роботі, застерігаючи їх від захоплення формалістичними експериментами, ми в той же час не втрачаємо віри в нашу творчу молодь, якій є зараз над чим *серйозно й серйозно подумати*" ("Л. У.", ч. 29, 1963).

Приклад долі О. Влизька дійсно дуже характерний. Бо ж чи в 20-их хвилюючих роках думав Влизько, Косинка, Фальківський, Шкурупій, що вони будуть розстріляні? Чи думав Рильський і Сосюра, що їх влада посадить у дім для божевільних? Чи думав Хвильовий, що йому доведеться кінчати самогубством?

Гончар, мабуть, свідомо поставив перед очі молодих величний образ 26-річного Влизька і ще до того додав: вам зараз є "над чим серйозно подумати".

І напевно самі молоді ставлять перед собою питання: кудою іти? (а Драч ще кілька років тому ставив собі питання: "Навіщо я? Куди моя дорога?"). На це питання напевно нелегко буде знайти відповідь молодим творцям, які повірили в зміни, які були дозволені режимом тільки на те, щоб виявити невмирущий дух народу і ще раз, черговий раз, завдати йому брутальних ударів.

О. Зінкевич

("Смолоскип", ч. 4, 1963)

13-ий З'ЇЗД ОДУМ-у В КАНАДІ

13-ий з'їзд ОДУМ-у в Канаді відбувся 23-го листопада 1963 р. у приміщенні Українського Народнього Дому в Торонто.

На з'їзді були присутні делеґати від філій ОДУМ-у в Канаді й гості. З'їзд відкрив голова Головної Управи, попросивши капеляна ОДУМ-у в Канаді о. *Д. Фотія* розпочати наради з'їзду спільною молитвою та вшанувати однохвилинною мовчанкою пам'ять відійшлих від нас Віце-президента Української Народньої Республіки в екзилі, політичного діяча, письменника та почесного члена ОДУМ-у бл. п. *І. Багряного* та замордованого марксистом Л. Освальдом Президента США *Дж. Ф. Кеннеді*.

Звітували члени Головної Управи та канадського відділу ЦК ОДУМ-у, подавши загальний огляд праці, проведеної Об'єднанням на протязі минулої каденції.

Після дискусій над звітами однозгідно схвалено працю Головної Управи та канадського відділу ЦК ОДУМ-у і окремо відмічено працю Головної Виховної Ради Юного ОДУМ-у під керівництвом *П. Родака*.

Присутні на з'їзді вислухали доповідь *Б. Бородчака* "Спостереження та думки про ОДУМ", яка буде надрукована в наступному числі журналу "Молода Україна".

З'їзд обрав нову Головну Управу ОДУМ-у на Канаду в такому складі:

Віктор Педенко — голова; *Ігор Дрозд* — секретар; *Рая Мачула* — кореспонденційний секретар; *Рая Вакуловська* — організаційний референт; *Олександер Харченко* — фінансовий референт; *Галина Романенко* — культурно-освітній референт; *Валентина Шапка* — спортовий референт; *Ігор Дрозд* — референт юнацтва; *Петро Родак* —

До Головної Контрольної Комісії обрано:

Олександер Юхименко — голова; *Анна В'юненко* і *Тамара Кузьмин* — члени.

До Головного Товариського Суду обрано:

Валентина Родак — голова; *Галина Максимлюк* і *Ольга Баран* — члени.

До канадського Відділу Центрального Комітету обрано:

Леонід Ліщина, Юрій Охрим, Віктор Педенко.

РЕЗОЛЮЦІЇ ТА ПОСТАНОВИ 13-го З'ЇЗДУ ОДУМ-у В КАНАДІ

1. 13-ий З'їзд ОДУМ-у в Канаді стверджує і запевняє свою повну моральну і матеріяльну підтримку Українському Державному Центрові в екзилі — Українській Національній Раді.

2. Президія і делеґати 13-го З'їзду ОДУМ-у в Канаді стверджують велику втрату незламного борця за свободу українського народу в особі Віцепрезидента Української Національної Ради, політичного діяча, письменника та почесного члена ОДУМ-у Івана Павловича *Багряного*. Родині покійного президія і делеґати висловлюють своє глибоке співчуття.

Олексій КОНОВАЛ

СТАТУЯ СВОБОДИ

Коли ви під'їжджаєте кораблем до Сполучених Штатів Америки, першою зустрічає вас в порту Нью Йорку, з піднятим смолоскипом в руці, Статуя Свободи. Вона вже зустріла мільйони втікачів та заробітчан, що припливли, покинувши своє господарство, до невідомої Америки.

Хто з нас не бажав побачити Статую Свободи, а пізніше, побачивши її, не милувався нею?! Напевно немає таких. Але чи всім відома історія цієї статуї?

Статуя Свободи є подарунком французького народу — народові США. Франція подарувала її, відзначаючи довготривалу дружбу між двома країнами. Бо ж відомо, завдяки великій всебічній допомозі Франції, колонія Англії в Америці стала незалежною окремою державою з назвою США. Розбиті кайдани біля ніг символічної Статуї Свободи говорять самі за себе: кайдани колоніялізму порвано. Таблиця в лівій руці, з датою 4 липня 1776 р. говорить про День Незалежности США. Смолоскип у правій, високо

---

3. Президія й делеґати 13-го З'їзду ОДУМ-у в Канаді засуджують найбільший кримінальний злочин замордування Великої Людини, незамінимого борця за свободу західніх демократій — Президента Сполучених Штатів Америки *Дж. Ф. Кеннеді* і висловлюють своє щире глибоке співчуття всьому американському народові і друзям одумівцям — громадянам США. За цей злочин оскаржено активного комуністичного діяча Л. Освальда.

4. 13-ий З'їзд ОДУМ-у в Канаді засуджує неприхильні виступи державного секретаря Сполучених Штатів Америки Діна Раска у відношенні прагнень до незалежности поневолених Москвою народів.

5. 13-ий З'їзд ОДУМ-у в Канаді закликає всіх членів ОДУМ-у США й Канади активно підтримати центральний пресовий орган ОДУМ-у — журнал "Молода Україна", шляхом приєднання нових передплатників та дотаціями з імпрез і Різдвяної коляди.

6. 13-ий З'їзд ОДУМ-у в Канаді відмічає велику роботу, зроблену Головною Виховною Радою Юного ОДУМ-у в Канаді, що створила відділи Юного ОДУМ-у в Торонто, і закликає всі філії сприяти заходам Головної Виховної Ради у творенні відділів у інших містах Канади.

7. 13-ий З'їзд ОДУМ-у в Канаді закликає українські церкви, громадсько-політичні організації та все українське громадянство на еміґрації докласти всіх зусиль для координації зовнішніх політичних дій громадсько-політичних організацій у цей критичний на інтернаціональному форумі час і спрямувати свою діяльність на визволення поневоленої Батьківщини з-під московсько-комуністичного ярма.

8. 13-й З'їзд ОДУМ-у в Канаді висилає телеграму співчуття до уряду США з приводу вбивства Президента США Дж. Ф. Кеннеді.

9. 13-й З'їзд ОДУМ-у в Канаді доручає Головній Управі та Центральному Комітетові створити Товариство Одумівських Приятелів (ТОП) і переглянути можливості створення одумівського сеньорату в Канаді.

10. 13-й З'їзд ОДУМ-у в Канаді доручає Головній Управі, Центральному Комітетові та Головній Виховній Раді Юного ОДУМ-у переглянути статут ОДУМ-у в Канаді і подати свої завваги на затвердження 14-го З'їзду ОДУМ-у в Канаді.

піднятій руці, освічує дорогу до Свободи і Вільности.

Ідея Статуї Свободи зродилася в відомого французького професора-історика та інтерпретатора американської демократії Едварда Лабульє, що мешкав у той час близько Версалю в Франції.

У США щойно замовкли гармати громадянської війни. Південь, який старався затримати невільництво — програв. Роз'єднані Штати Америки знову, силою, повернуто назад до Унії.

Едвард Лабульє на одному з своїх обідів 1865 року в присутності визначних представників літератури, політики й мистецтва, подав думку зробити монумент і подарувати його Сполученим Штатам Америки. Між присутніми на обіді був також молодий скульптор Фрідріх Бартольді.

Ідея побудови монумента не давала спокою молодому скульпторові впродовж років, коли він був вояком під час Французько-Пруської Війни.

Війна скінчилася. Бартольді знову в гостях в проф. Лабульє. Вони знову порушують тему монументу. Лабульє радить Бартольді поїхати до США, ознайомитися з цією країною та можливостями побудови монумента спільними силами.

В голові скульптора роїлось багато проєктів монумента. В'їжджаючи в Нью Йоркський порт, Бартольді зауважив при в'їзді кілька островів. Проєкт монумента зразу ж скристалізувався перед очима скульптора. Постать жінки з смолоскипом в руці на одному з островів в Нью Йоркському порту буде найкращим монументом, — думав Бартольді.

Коли він повернувся назад до Франції, його друзі схвалили проєкт — постать Статуї Свободи.

1875 року створено Французько-Американське Об'єднання під головуванням проф. Лабульє для побудови статуї. Французький народ мав побудувати статую, а народ США — п'єдестал для неї.

У Франції почалась інтенсивна збірка фондів на будову статуї. Влаштовувались лотерії, концерти, виставки та провадились збірки, щоб придбати 250 тисяч долярів на побудову статуї. Відомий французький композитор Гуно написав пісню, присвячену Статуї Свободи, і вперше виконав її в Паризькій опері.

Гірше стояла справа з придбанням фондів на п'єдестал у США. Гроші жертвували повільно й неохоче. Одні казали, що коли статуя має стояти в Нью Йорку, то хай Нью Йорк і дає гроші. Чому ми, — питали люди з інших міст, — маємо давати гроші? Більшість преси у США була неприхильно наставлена до проєкту. І, звичайно, преса робила своє.

Комітет побудови п'єдесталу звернувся з закликом до Нью Йоркської Ансамблеї і до Конґресу США в справі реалізації фондів. Скарбник комітету побудови п'єдесталу твердив, що коли у найближчому часі не буде зібрано 100 тисяч долярів, комітет змушений буде відмовитись від подарунку французького народу—Статуї Соободи, яка вже була офіційно передана американському амбасадорові в Парижі й стояла там на показ.

В 1883 році Джозеф Пулітцер купив видавництво й газету "Нью Йоркський Світ" і став його редактором. Він віддано взявся за пропагування на сторінках своєї газети шляхетної ідеї французького народу. Пулітцер переконливо твердив, що французький народ подарував Статую Свободи всьому американському народові, а не якомусь містові чи штатові. Згодом його часопис став відомим, як часопис народу, бо завжди обстоював добро робітника. Люди з більш віддалених від Нью Йорку місцевостей почали вірити Пулітцерові й також захоплюватися ідеєю побудови статуї. В той час такі міста як Філядельфія, Бостон, Сан Франціско і Клівленд пропонували американському комітетові побудови п'єдесталу не турбуватися за фонди, хай вони лише передадуть їм Статую Свободи, а вони за свої кошти побудують п'єдестал. Але Пулітцер в своєму часописі не переставав бомбардувати американське суспільство. Він звернувся з закликом до учнів американських шкіл, і ті з захопленням взялися переводити збірки. По Америці почали влаштовувати театральні вистави, спортові змагання та мистецькі виступи, гроші з яких пересилалися на побудову п'єдесталу. Гроші помалу напливали до Комітету й праця над п'єдесталом знову розпочалася, бо ж статуя вже була в дорозі до США.

Але вернімось до Статуї Свободи та її скульптора. Фрідріх Бартольді мав перед собою складне завдання. Побудувати статую з матеріялу, щоб був легкий, податний для скульптури, гарного вигляду і міцний, щоб протиставився сильним океанським вітрам, витримав подорож через океан і не піддававсь дії насиченого сіллю океанського повітря. Бартольді вибрав мідь. А на каркас для статуї — залізо й сталь. Каркас для статуї зробив відомий французький інженер Густав Айфель, який пізніше побудував відому Айфелеву вежу, яка й тепер стоїть в Парижі.

Бартольді зробив спершу маленьку статую, тоді більшу. За її зразком відлито статую в чотири рази більшу, а саме — одинадцять метрів висоти (36 футів). Ця модель статуї була детально опрацьована. Тоді її порізали на багато частин, які мали бути зразком для виготовлення більших (в 4 рази більших), подібних частин. Столярі зробили дерев'яні форми, в які втиснуто мідні (3/32 інчі грубиною) листи. Більше як 300 великих мідних листів зужито для вироблення 151 футової Статуї Свободи. Чотири залізні стовпи від основи п'єдесталу до верха статуї, сполучені багатьма перетинками, є опорою цілої структури. З цих чотирьох головних стовпів відходить багато малих залізних відгалужень; кожний з них тримає мідну зовнішню частину оболонки постаті. Кожний листок міді, що творить форму одежі чи обличчя, укріплений залізними перетинками, надаючи статуї небувалої міцности. Ці залізні перетинки прикріплені до головного стержня статуї кожен зокрема, не залежно від інших. Ні один мідний листок, з яких зроблено статую, не висить на горішньому листку. Ні о-

дин з горішних листків міді не тисне на нижні.

4 липня 1884 року, після 10 років праці над статуєю, в яку скульптор Бартольді вклав усі свої здібності та любов до свободи, Статую Свободи передано амбасадорові США Мортонові.

У січні 1885 року Статую Свободи розібрали, позначивши кожну частину, щоб пізніше її можна було, вже в Америці, легко скласти. Частини статуї, яка важить 450 тисяч фунтів або 225 тон (100 тон міді та 125 тон заліза) вклали в 214 спеціяльно зроблених ящиків. Французький уряд дав на перевезення Статуї Свободи корабель "Ізерс". 17 липня 1885 року корабель з частинами статуї вплив у Нью Йоркський порт.

Хоч Статуя Свободи була вже в Америці, п'єдестал для неї ще не був скінчений. Але вже сама присутність статуї у США збільшила число жертводавців. І архітект п'єдесталу Річард Гант відновив працю.

Острів, на якому будувався п'єдестал, мав цікаву історію. По-перше, він мав багато власників і назв. Індіяни називали його Міннісейс островом, тобто маленьким (при в'їзді в Нью Йоркський порт є кілька островів). Пізніше його називали Велика Устриця, острів Любови, острів Кеннеді, Корпорації, Бедлов, а з 1956 року Конґрес США затвердив нову назву, а саме — острів Свобода.

Острів Свобода невеликий. Його поверхня становить близько 12 акрів. Спершу островом користувалися індіяни. В початках 18 століття на ньому приміщали хворих на віспу та інші переносні хвороби. Коли його купив А. Кеннеді за 100 фунтів, він зробив з нього собі літню дачу. Пізніше острів був і тюрмою, і обсерваційним пунктом під час війни з Англією, і знову шпиталем. Пізніше маяком. З 1800 року його зробили островом оборони. На ньому збудували 11-ти раменне зіркоподібне укріплення для гармат, яке потім і використали, як частину цілости Статуї Свободи. Стіни цієї фортеці, яку пізніше називали фортецею Вуда, при основі більше як 20 інчів грубини, а вгорі — 4 інчі. Посередині цієї фортеці розмістилася величезна кам'яна скеля, в яку архітект вмурував п'єдестал. Тому кажуть: щоб звалити Статую Свободи, потрібно перевернути цілий острів. Мабуть таке твердження не безпідставне. Бо вже статуя витримувала вітер швидкістю 100 миль на годину.

При кінці 1886 року п'єдестал скінчили і поставили на нього статую. 28 жовтня 1866 року прийшов день відкриття Статуї. На відкритті були присутні високопоставлені особи французького уряду і США. Скульптор Бартольді, 300 футів угорі, в смолоскипі, потяг шнурок. Трикольорове полотнище французького прапора зсунулося, відкриваючи обличчя Статуї. Президент США Грувер Клівленд прийняв подарунок Франції. В своєму слові подяки президент сказав: "Ми ніколи не забудемо, що Свобода знайшла собі місце осідку в нас, і тому її вибраний вівтар ніколи не буде занехаяний".

Тієї ночі перший раз запалений смолоскип в правій руці статуї освічував дорогу до свободи й вільности. Світло смолоскипа мусіло б бути видно на 50 миль довкола. Але в дійсності його не було видно так далеко. Тому почали робити певні зміни й вдосконалення смолоскипа. Одночасно з вдосконаленням світла мусіли переробити увесь смолоскип, який напочатку був зроблений з міді. Тепер він зроблений з 600 окремих катедральних скелець. Світло жарівок смолоскипа в 2,500 разів сильніше від світла повного місяця.

Серединою Статуї Свободи проходить двоє сходів та один елеватор. В кінці сходів є обсерваційна плятформа, в голові Статуї, 260 футів над рівнем води. Біля тридцяти глядачів можуть милуватися довколишньою околицею крізь 25 віконець, що є в короні Статуї Свободи. Драбина до смолоскипа в правій руці статуї, яка простяглася на 42 фути вгору, від довшого часу закрита для публіки. Її вживають лише ті, що обслуговують та направляють світло смолоскипа.

Статуя Свободи освічуватиме своїм смолоскипом шлях століття до Свободи і Вільности, в тім числі до Вільности й Незалежности України.

Ганна ЧЕРІНЬ

ЛЮБИСТОК

Ми сьогодні знов удвох з тобою
За село ходили — понад став.
Як спочити сіли під вербою,
Ти зітхнув і стиха запитав:

— Пам'ятаєш? — зорі, як намисто,
Розсипала нічка над селом.
Пам'ятаєш? — зеленів любисток
У садку твоєму під вікном.

На вечерю кличе мати з ґанку —
Ні в садку немає, ні в дворі...
— Знов вечерять буде на світанку!..
І всміхнулась мати до зорі.

Бо відчула рідна — в тім любистку
Щастя одинак її зустрів.
Мабуть, скоро приведе невістку,
Молоду хазяйку у дворі...

Вже давно немає з дому звісток,
Тільки ворон кряче на біду...
Пам'ятаєш, Галю, той любисток
У твоїм замріянім саду?...

— Пам'ятаю все, мій любий хлопче,
Та хоч жде нас рідна сторона —
Поки ворог той любисток топче,
Доти нам судилась чужина.

ШЕВЧЕНКОВА ПЕРЛИНА

Тарас Григорович Шевченко за життя міг надрукувати менше половини того, що було ним написано. Такі твори поета, як "Сон" ("В всякого своя доля"), "Кавказ", послання "І мертвим, і живим...", містерія "Великий льох", славнозвісний заповіт "Як умру, то поховайте" та багато інших, мали такий відверто революційний характер, що про публікацію їх у царській Росії, в умовах найсуворішого цензурного гніту, не могло бути й мови. Тим ширше розійшлися вони серед читачів нелегально — в численних рукописних списках і в такому вигляді зробили величезний вплив на формування соціяльної та національної самосвідомости українського народу.

Рукописні списки, зроблені за життя поета його друзями та знайомими, становлять тепер цінне джерело вивчення текстів великого Кобзаря і привертають дедалі більшу увагу дослідників-текстологів. Ознайомлення з ними приводить часом до виявлення нових, раніше невідомих текстів та варіянтів, дає змогу внести доповнення та уточнення, іноді досить істотні, навіть до найкраищх видань творів поета.

Ось приклад. В одному з прижиттєвих списків творів Шевченка, що донедавна зберігався в Москві, а 1961 року, в зв'язку з 100-річчям з дня смерти поета, був переданий до Центрального історичного архіву УРСР у Києві (ф. 1629), автор цих рядків виявив повний первісний текст поеми "Катерина". Він містить 70 раніше не відомих рядків, що не потрапили ні до першодруку поеми в "Кобзарі" 1840 р., ні до наступних прижиттєвих та посмертних видань "Кобзаря". Тепер ці рядки включено як цінні варіянти до нового наукового видання — Повного зібрання творів Т. Г. Шевченка в шести томах, здійснюваного Інститутом літератури імени Т. Г. Шевченка АН УРСР до 150-річчя з дня народження поета.

Особливо великий інтерес викликає в цьому списку досі взагалі не відомий і не опублікований ранній вірш Шевченка — "Нудно мені, тяжко — що маю робити". Про цей вірш, що належить до характерного для Шевченка жанру "Думки", не збереглося спогадів сучасників поета і немає згадок у шевченкознавчій літературі; але безпосереднє звернення до його тексту, аналіз його ідейно-тематичних мотивів та художньої своєрідности — особливостей мови, вірша, римування і т. д. — не залишає сумніву в тому, що перед нами твір молодого Шевченка. Очевидно, ще одна з тих перших віршованих спроб поета-юнака, згадуваних в його автобіографії, з яких він опублікував саму тільки баладу "Причинна".

Список, в якому виявлено цей вірш, має назву: "Кобзар Т. Шевченка. Книжка перша" і датований 1861 роком. На спинці оправи — тиснення: — "Кобзарь Т. Г. Шевченка", нижче — ініціяли й прізвище особи, якій належав список: "И. П. Левченко". Архівні розшуки дали змогу встановити, що Ів. Левченко брав безпосередню участь у першому виданні "Кобзаря", здійсненому в 1840 році. У Центральному історичному архіві СРСР в Ленінграді виявлено реєстр рукописів, розглянутих Петербурзьким цензурним комітетом, з якого видно, що рукопис "Кобзаря" був поданий до цензури 7 березня 1840 року відомим українським байкарем Є. Гребінкою, а забрав її з цензурного комітету Іван Левченко, про що останній, за усталеним порядком, розписався у відповідній графі реєстру.

Той факт, що Ів. Левченко був знайомий з цензурним рукописом "Кобзаря" і, очевидно, мав змогу читати в рукописах й інші ранні твори поета, дає підставу з належною увагою й певністю поставитися і до зробленого ним рукописного списку "Кобзаря", зокрема — до вміщеного в ньому тексту вірша "Нудно мені, тяжко — що маю робити", оскільки останній міг бути одержаний переписувачем безпосередньо від автора.

Нижче подається в сучасній орфографії повний текст цього вірша:

Нудно мені, тяжко — що маю робити?
Молитися Богу? Так думка не та!
Не рад би, ей-богу, не рад би журитись,
Та лихо спіткало, а я сирота.
Нема кому в світі порадоньки дати,
Нема з ким прокляту журбу поділить,
Ніхто не пригорне, як рідная мати,
Ніхто не спитає: "Що в тебе болить?"
Зелена діброва — та що мені з того,
Що вона зелена в чужому краю!...
Цураються люди мене, як чужого,
А чи привітають — жалю завдають!
Вони п'ють, гуляють, у їх доля дбає,
А в мене немає — сміються мені:
"Чи бачиш, меж нами ледащо гуляє!"
Ледащо?... А за що? Що на чужині!
Гуляйте, глузуйте... — ваша доля мати,
А мені меж вами немає де стать.
Я в сірій свитині, ви пани багаті,
Не смійтеся ж з мене, що я сирота!
Прибуде година, коли не загину, —
Меж вами, панами, недоля моя, —
Полину, побачу свою Україну:
То ненька рідненька, то сестри стоять,
В степу при дорозі — високі могили...
Отам моя доля, там світ Божий милий!

Новознайдений вірш Шевченка не тільки доповняє наше уявлення про обсяг його поетичної спадщини, а й становить винятково цінний матеріял для вивчення ранньої творчости поета, тих найперших його кроків у літературі, які вели до створення безсмертного "Кобзаря".

Василь Бородін,
кандидат філологічних наук.

Сергій ГОЛУБЕНКО

ВЕЛИКИЙ ГУМАНІСТ І НАРОДОЛЮБЕЦЬ

З нагоди 250-ліття з дня народження і 185-ліття з дня смерти Жан-Жака Руссо

У часи великих поступових рухів доби просвіти 18 століття і діяльности визначних мислителів та інтелектуалів Вольтера, Монтескьє, Дідро, коли думки передових людей Західньої Европи були спрямовані на створення нового, кращого суспільного устрою, вільного від сваволі абсолютних монархів і опертого на засадах гуманности, справедливости, свободи, рівности перед законом і пошани до людини, виступив Жан-Жак Руссо, видатний представник цієї доби, поет, письменник, драматург, композитор, мислитель, педагог, що своїми сповненими глибоких думок працями підготував духову базу для наступних переломових подій — визволення Америки, Великої французької революції, знесення февдалізму, що започаткували нову еру в історії людства. Повне пригод і мандрівок життя великого мислителя, носія шляхетної ідеї допомогти людям і вказати їм правдивий шлях їх розвитку, і його твори — викликали в його сучасників, як і в наступних поколіннях, подив, захоплення, велику пошану.

Народився Жан-Жак Руссо в 1712 році в Женеві, в родині годинникаря і вчителя танців. Внедовзі по його народженні померла його мати, а батько переїхав до іншого кантону і одружився вдруге. Залишений у Женеві, Жан-Жак був відданий в науку до нотаря, пізніше до ґравіювальника. Наука не задовольняла хлопця, зацікавленого життям природи, сповненого бажання до мандрівок і пізнання світу. Маючи 16 років, він 14 березня 1728 року залишає Женеву і довгі роки мандрує по Швайцарії та Франції, не маючи певного фаху і заробляючи собі на прожиток різною працею як служник, музика, приватний секретар, переписувач нот.

На початку своєї мандрівки, в сусідній за протестантською Женевою католицькій Савойї, Руссо, на пораду місцевого священика прийняти католицизм, відповів згодою і одержав від нього листа до пані де-Варан в Аннесі, молодої жінки з заможної родини в кантоні Ваад, чоловік якої витратив великі кошти з її маєтку на різні промислові заходи. Вона кинула його і переселилась у Савойю, де за прийняття католицизму діставала підтримку від короля. Прибулого до неї Руссо ця жінка спрямувала до манастиря в Турін, де навчали нових католиків. По чотирилітній науці обернений на католика Руссо залишив манастир і поступив льокаєм до одного графського будинку. Там поставились до нього дуже прихильно. Син графа, аббат, почав учити його італійській мові і разом з ним читав Вергілія.

Однак звиклий до подорожувань Руссо не міг довго всидіти на одному місці. Він скоро залишив Турін і помандрував до Аннесі. Пані де-Варан знову заопікувалась ним, примістила його в себе, вчила правильно писати, володіти літературною мовою, привчала до світських манер, а потім віддала в науку до семінарії, а далі — до орґаніста. Проте Руссо знову залишив його і повернувся до пані де-Варан, але не застав її в Аннесі, бо вона поїхала до Парижу. Протягом двох років Руссо мандрував пішки по Швайцарії і Франції, побував і в Парижі, але залишився незадоволений цим містом. Під час подорожів він ще більше полюбив природу, а бачучи скрізь людські злидні та недолю поруч розкішного життя аристократів, став задумуватись над тим, як зробити, щоб знести нерівність між людьми і зробити всіх їх щасливими.

В 1732 році Руссо повертається до пані де-Варан, але застає в неї іншого поклонника, молодого швайцарця Ане. Мимо того він оселяється там і пише свої ранні поезії "Признання", в яких виспівує своє кохання до неї.

Пані де-Варан відряджає його на лікування до Монпельє в 1736 році. Повернувшись звідти, він застає її коло Шамбері, де вона орендувала фарму в місцевості Шарметтан і мала біля себе нового поклонника, знов молодого швайцарця Вінцінріда. Руссо прожив там два роки, милувався природою, вставав на світанку, працював у парку, збирав овочі, доглядав голубів і бджіл. У своїх поезіях: "Овочевий город у Шарметтан" (1736), "Послання до Бордо" (1741), "Послання до Парнесо" (1742), "Алея Сільвії" (1750) він змальовує мирну сільську працю та патріярхальне життя. Пробує Руссо сили і в ділянці драматургії та створює комедії: "Нарцис" (1737), "Військовополонені" (1744), "Зухвалий спосіб" (1747).

Згодом Руссо вступає як приватний вчитель до родини Маблі в Ліоні, потім мандрує до Парижу, де подає до Академії свій винахід — систему визначати ноти числами, а також наукову працю "Міркування про сучасну музику", написану в оборону того винаходу. Але його винаходу Академія не прийняла.

Руссо дістав посаду приватного секретаря у французького посланця у Венеції графа Монтегю, який поводився з ним, як зі служником і швидко звільнив, не заплативши грошей. Руссо заскаржив його до суду і домігся успіху. Його п'єса "Галянтні музи" йде в домашньому театрі.

Живучи в готелі, Руссо познайомився зі служницею того готелю Терезою Левассер, молодою неписьменною селянською дівчиною, і одружився

з нею, але шлюб узяв щойно через 20 років. Вони мали п'ятеро дітей. Ставши секретарем у купця Франкволя, Руссо робиться героєм хатнього гуртка, де сходилися пані д'Епіне, її друг Грімм і Дідро. Руссо оповідає їм про пригоди свого життя.

В 1749 році, йдучи навідати Дідро, ув'язненого у Венсенському замку, Руссо в дорозі читає газету і довідується про конкурс Діжонської Академії на тему, чи сприяло відродження наук і мистецтв поліпшенню моралі. Він замислився над тим, сів під деревом і після півгодинних міркувань прийшов до висновку, що освіта шкідлива, що культура — це брехня і злочин. Свої думки він виклав пізніше у трактаті "Міркування про вплив наук і мистецтв", ставлячи своєю метою довести їх шкідливість. Руссо в своїй праці нагадав, що малоосвічена Спарта перемогла високоосвічені Атени, а суворі римляни, які після Августа почали займатись науками, зазнали поразки від германських варварів. Він ствердив, що історія та правничі науки розкладають людину, розкриваючи перед нею видовище людських лихоліть, насильств і злочинів, та поставив запитання: хіба людство гірше жило б без них? На його думку, шкідливі самі по собі, науки шкідливі і своїми мотивами, що заохочують людей віддаватись їм, бо головним з тих мотивів є гонитва за славою. Мистецтва, крім того, вимагають для себе розвитку розкошів і розкладають людину.

Однак Руссо не приховує, що найосвіченіший з римлян Ціцерон врятував Рим, а Бекон був канцлером Англії. Але монархи занадто рідко вдаються за порадами до вчених. Поки влада буде в одних руках, а освіта в інших, вчені не будуть відзначатись піднесеними думками, монархи — великими подвигами, а народи перебуватимуть у розбещеності і злиднях. Руссо протиставить доброчинність освіті і твердить, що не освіта, а доброчинність є основою людського щастя. Цю думку вкладає він у молитву: "О Всемогутній Господе! Врятуй нас від освіти батьків наших і приведи нас назад до простоти, невинности і бідности, єдиних благ, що обумовлюють наше щастя й Тобі угодні". Геніям, що вміють запально промовляти, Руссо протиставить тих, які не є промовцями, але вміють творити добрі вчинки. Критикуючи сучасну йому цивілізацію, побудовану на нерівності та несправедливості, зовнішній блиск, неробство та інші недоліки аристократії, Руссо бачить ідеал у патріярхальному побуті простого звичайного життя.

Своєю новітністю і сміливістю думок праця Руссо викликала загальну сенсацію. Від Діжонської Академії він дістав премію. Все освічене і аристократичне суспільство вітало його.

Швидко після того Руссо пише оперу "Сільський чаклун" (1752), створюючи сам і лібретто, і музику. Цей твір робить етапний злам в історії французької комічної опери, поєднуючи в собі традиції французької ярмаркової комедії і нові форми італійської опери — буфф. Автор побудував музику на мотивах французьких народніх пісень і танців, захоплюючи тим слухачів.

Поставлена на двірській сцені, ця опера здобула величезну популярність. Сам Людовік XV співав арії з неї. Автора хотіли представити королю, але він скромно ухилився, хоч у висліді такої зустрічі міг здобути забезпечену позицію. Як заявив Руссо, він хоче жити відповідно до своїх засад працею власних рук, відмовився від доброї посади у Франкволя, скинув сальонове вбрання, одягався скромно і знов став займатися переписуванням нот на замовлення. Але його вже знали всі. Йому звідусіль приносили ноти, щоб тільки мати з ним зв'язок. Його відвідували шляхетні пані. Тереза та її мати користались нагодою і брали великі подарунки.

Коли в 1754 році Руссо прибув до Женеви, йому влаштували урочисте прийняття. Він побажав прийняти женевське громадянство, втрачене з його переходом на католицизм, і знов приєднався до кальвінізму. Руссо просив пастора в Мотіє допустити його до причастя, але сам не був послідовний і в полеміці зі своїми противниками в "Листах з гори" критикував Кальвіна і закидав кальвіністичному духівництву відступлення від духу реформації.

Дізнавшись, що в 1755 році по землетрусі в Ліссабоні Вольтер сказав про своє зречення оптимізму, Руссо закинув йому, що він, пересичений славою і живучи в розкошах, бачить на землі лише горе, в той час як невідомий і бідний Руссо вважає, що все добре.

Дізнавшись, що Діжонська Академія знов оголосила конкурс на тему про походження нерівности між людьми і чи згідна та нерівність з законами природи, Руссо подібно до того, як обмірковував тему першого конкурсу в Венсенському лісі, обмірковує цю нову тему в Сен-Жерменському лісі і пише та друкує "Міркування" (1755), присвячене Женевській республіці. Коли в попередній праці він засуджував науки та мистецтва за їх розкладовий вплив, то тепер стверджує, що люди втратили свою первісну насолоду, і критикує культуру та всі основи громадського побуту: поділ праці, власність, державу, закони.

Цей новий трактат має яскраво висловлений злободенний характер. Руссо ствердив, що ніде не було так багато освяченої звичаєм і законом нерівности, як у тогочасному устрої Франції, основаному на привілеях. Ніде не було такого незадоволення від нерівности, як у самих привілейованих проти інших привілейнованих. Третя верства, дорівнявшись в освіті і багатстві дворянству, заздрила йому.

Цьому суспільству з його заздрощами Руссо протиставить образ життя первісної людини і доводить, що споконвіку існувала рівність. Первісні люди жили без турбот і великих зусиль. Усе потрібне давала їм природа. Їх рівність базувалась на запереченні всього того, що могло послужити причиною до нерівности. На думку Руссо, первісні люди були щасливі, бо не знали штучних потреб, не мали ні в чому нестатку, Вони були непорочні, бо не відчували пристрастей і бажань, не заважали один одному. Отже доброчинність і щастя нерозривно зв'язані з рів-

ністю, і зникають, коли вона перестає існувати. Руссо протиставить цьому образові первісного щастя сучасне суспільство, повне безглуздих забобонів, недоліків і лиха. Причину того, що з минулого щастя стало сучасне лихо, Руссо бачить у прогресивному розвитку людства, у вродженій людській здібності до вдосконалення і гостро засуджує результати цього вдосконалення та причини, що викликали їх. "Міркування — це протиприродній стан, міркуюча людина — це розбещена тварина", — пише він. Згідно з цим історія людства являє собою низку сходів послідовного ухилу від природнього, щасливого і невинного стану. Первісний щасливий стан ще більше виявляє скорботну історію, що її пережило людство. Спочатку люди жили незалежно один від одного, кожний працював лише для себе і робив те, що йому було потрібно. Об'єднувались вони лише тимчасово для якоїсь спільної справи. Перше лихо прийшло, коли люди ухилились від мудрої засади жити і працювати відокремлено і вступили у співжиття, коли почався розподіл праці. Співжиття викликало за собою нерівність і послужило йому виправданням.

Другий фатальний крок людини полягав у встановленні земельної власности. "Перший, хто огородив дільницю землі, сказавши, що це земля його" є обманцем, що накликав величезні лиха на людство. Добродійником був би той, хто в ту фатальну хвилину знищив би ту огорожу і вигукнув: ви згинете, якщо забудете, що плоди належать усім, а земля — нікому. Виникнення земельної власности призвело до нерівности між багатими і бідними. Багаті, зацікавлені в збереженні свого майна, почали підмовляти бідних встановити громадський лад і закони. Створені підступністю закони перетворили випадкове насильство в право, стали кайданами для бідних, засобом нового збагачення для багатих і в інтересах декількох себелюбців прирекли людський рід на вічну працю, невільництво і бідування. Оскільки треба було комусь наглядати за виконанням законів, люди поставили над собою уряд, виникла нова нерівність — дужих і слабих. Уряд був призначений на те, щоб служити забезпеченням свободи, але насправді правителі почали керуватись сваволею і привласнили собі спадкову владу. Тоді з'явився останній ступінь нерівности — різниця між панами і рабами. Проте деспот є володарем лише доти, доки він є в стані застосовувати насильство.

З передачею цієї праці до Діжонської Академії слава про Руссо знову прогриміла скрізь. Суспільство захоплено вітало його погляди. В наступному часі, в статті про політичну економію, Руссо дещо злагіднив свої погляди і визнав, що право власности є найсвятіше з усіх прав громадянства та що власність є справжньою основою громадського товариства. В листі до Бонне він писав, що хотів лише вказати людям на небезпеку, яку являє надто швидкий рух до прогресу, і на лихі сторони того стану, який утотожнюється з вдосконаленням людства.

Руссо стає загальним улюбленцем великосвітського товариства. Пані д'Епіне, задовольняючи

Жан Жак Руссо, портрет роботи А. Рамзея.

смаки Руссо, побудувала йому в парку свого маєтку біля Сен-Дені будинок поблизу Монморансійського лісу. В 1756 році він переїхав туди і, живучи серед природи, захоплено оповідав, що ліс став його творчим кабінетом, а солов'ї співають під його вікнами.

В цей час Руссо полюбив графиню д'Удето, жінку д'Алямбера, що по-дружньому ставився до нього. Вона мешкала в сусідньому маєтку, а чоловік був у поході. Руссо часто відвідував її, аж чоловік дістав анонімний лист і повернувся з армії. Руссо вважав авторкою того листа пані д'Епіне і між ним, її гуртком та енциклопедистами наступив розрив.

Після розриву з пані д'Епіне Руссо залишив побудовану йому віллу і переніссся до герцоґа Люксембурзького, власника замку Монморансі, що надав йому павільйон у своєму парку. Тут він прожив чотири роки і написав свої найголовніші твори: "Юлія або Нова Ельоїза" (1761), "Еміль" і "Громадський договір" (1762).

Перший з цих творів, написаний під великим впливом батька західньоевропейського сентименталізму Річардсона, подібний до головного Річардсонового твору не лише сюжетом про трагічну долю герцогині, що гине в боротьбі цнотливости з коханням або спокусою, подібним є і стиль почуттєвого роману. Твір Руссо поділяється на 163 листи, що їх пишуть герої один до одної, та епілог. До цього автор додав багато

особистих мотивів з того, що він пережив і що цінив.

Дія відбувається на батьківщині Руссо, на березі женевського озера, де скупчені найдраматичніші сцени роману.

Головне значення цього твору полягало у виведенні нових типів і проголошенні нових ідеалів. Руссо створив тип ніжного серця, прекрасної душі, людини, яка в усіх подіях життя керується, так як і герої Річардсона, лише почуттям. Ці почуттєві люди шукають простору для своїх почуттів, шукають затишних куточків під широким дубом, під виступом скелі, тікають з позолочених сальонів. Вони кохають інакше, ніж сальонові кавалери, не залицяються, переходячи від одного предмету кохання до іншого, кохають усією пристрастю душі, для якої кохання є суттю життя. Герої Руссо підносять кохання з приємного проведення часу до ступеню доброчинности. Їх кохання є найвищою правдою, яка не визнає перепон, що їх ставлять їй суспільні умови та відносини. Зображення кохання стає політичною проповіддю, що називає забобоном перепони, які шляхетський стан і багатство протиставлять єднанню сердець. Вона засуджує нерівність, а співчуття до героїні, що стала жертвою нерівности і деспотизму, звучить як засудження старих основ суспільного устрою.

Розкриті з великою силою духовий світ героїв. приналежних до різних верств, та етичні конфлікти звучать як протест проти февдального абсолютизму і нерівности людей. Роман мав величезний успіх.

У наступному романі "Еміль або про виховання", присвяченому проблемі виховання дітей, Руссо виступає як реформатор педагогіки. Він користувався творами Локка, але перевершив його за допомогою ідеї протиставлення природи і суспільства з властивим йому почуттям. Коли раніше поводження з дитиною визначалось репресіями, а навчання полягало в безсистемному втокмачуванні мертвих відомостей. Руссо виходив з думки, що дитина — це дар природи, і завданням педагогіки є розвинути закладені в дитині завдатки, що їх дала природа, допомогти дитині засвоїти необхідні для життя в суспільстві знання відповідно до віку дитини. навчити її якійсь професії. що дало б їй засоби існування. Автор наголошує потребу фізичного виховання, створення обставин, відповідних до дитячих уяв, і радив шукати засобів, щоб заохотити дитину до навчання, розвивати в ній цікавість, спрямовувати її на необхідні для дитини розуміння. Кари мають бути звичайним наслідком поведінки дитини, а не справою чужої сваволі і насильства над слабим.

Виховні проблеми Руссо трактує дуже широко, і в своєму романі виступає вихователем не лише юнацтва. а й суспільства. Роман містить цілу сповідь віри автора і основи його філософського світогляду. Він пише: "Навчіть вихованця любити всіх людей, навіть тих, які ставляться до нього зі зневагою; ведіть його так, щоб він не зараховував себе ні до якої кляси, але вмів би себе пізнати в усіх; говоріть з ним про людський рід з замилуванням, навіть із співчуттям, але ніяк не зі зневагою. Людина не повинна знеславлювати людину."

Роман, що є зображенням педагогічних ідей автора, є рівночасно зворушливим оповіданням про кохання. Погляди Руссо обумовлені його громадсько-політичними і філософськими настановами і є їх органічною частиною. Шляхом правильно поставленого виховання можна розв'язувати корінні суспільні проблеми. Зіпсоване февдальне суспільство неминуче породжує зіпсованих людей. Отже дитину треба виховувати поза зіпсованим суспільством, серед природи. Завданням вихователя є створити необхідні обставини, що наводять дитину на міркування, на той чи інший вчинок. Руссо зазначує теж, що всяка вільна людина повинна володіти різними формами ремісничої і сільськогосподарської праці.

Через кілька тижнів після "Еміля" Руссо створює свій "Громадський договір" або трактат "Про засади державного (публічного) права" і починає його вступом: "Людина народжується вільною, але скрізь перебуває в кайданах". Не даючи відповіді на те, як це сталось і як створилось з природнього стану сучасне суспільство з його поневоленням людини, автор ставить своєю метою вияснити, яким способом можна суспільство, що виникло з неправди, зробити правомірним (легітимним). На думку Руссо, це можна зробити лише шляхом громадського договору. Основною проблемою такого договору є знайти таку форму асоціації, завдяки якій "кожний, об'єднуючись з усіма, підкоряється тільки самому собі і лишається так само вільний, як був перед тим". Ця мета досягається цілковитим відданням кожного члена суспільства, з усіма його правами, на користь усієї спільноти. Віддаючи себе цілком, всякий віддає себе на рівних з іншими умовах, а оскільки умови рівні для всіх, то ніхто не зацікавлений зробити їх обтяжуючими для інших. Ціллю договору виставлено збереження свободи, а учасникам надається рівність в безумовному підкоренні цілости. Шляхом громадського договору, що базується на самовідданні учасників на користь цілого, виникає колективне і моральне тіло, що має силу і волю. Це ціле його члени називають державою в об'єктивному розумінні, а в суб'єктивному — верховним володарем і сувереном.

Встановивши суб'єкт верховної влади, Руссо старанно визначає її властивості. Вона насамперед невіддавана, тобто ні до кого не може перейти. Тим Руссо виступає проти теорії, що народ, створивши державу, передає верховну владу урядові. Автор засуджує всілякі представництва. Руссо глузує з Англії, колиски парляментаризму. За його твердженням, англійці вільні лише коли їх закликають обирати депутатів, а далі знову знаходяться в неволі в тих обраних. Руссо взорується на античні міські демократії, що не знали представництва. Верховна влада неподільна. Руссо засуджує теорії про її поділ на законодавчу, виконавчу і судову владу. Суб'єктом для верховної влади служить загальна воля, що прагне загального добра і тому завжди права.

Народ завжди бажає свого блага, але не завжди його бачить. Зіпсути народ нікому не вдається, але його часто обманюють.

Руссо вважає потрібною громадську релігію, догмати якої були б: віра в існування Бога і в безсмертя душі. Їх уважав він обов'язковими для кожного громадянина як моральні засади. Верховна влада має право виганяти кожного, хто в них не вірить, а тих, що визнали ці засади, але поводять себе немов не вірять у них, піддавати страті як найбільших злочинців, що обдурили закон.

Від володаря Руссо відрізняє уряд, який може мати монархічну або іншу форму, але він є поставлений служити володареві - народові, який має право в будьякий час його змінити або заступити. Народнім зборам при їх відкритті подають завжди два питання: чи бажають вони зберегти існуючу форму уряду і чи бажає народ залишити адміністрацію в руках тих, що її тепер виконують. Взаємини між володарем і урядом подібні до взаємин у людині між фізичною силою та психічною волею, що урухомлює її. Урядові належить лише виконання законів, встановлення їх згідно з загальною волею є справа народу.

За Руссо, загальну волю не можна зруйнувати. Її складають разом волі окремих громадян, крім жінок, дітей і божевільних. Умовою її є одностайність. "Коли на народніх зборах пропонується закон, то громадян власно не питають, чи схвалюють вони пропозицію чи відкидають її, але чи згідні вони чи ні з загальною волею, яка й є їх воля. Кожний, подаючи свій голос, висловлює свою думку про це і з підрахунку голосів витікає оприлюднення загальної волі", — писав Руссо.

Сміливі, глибоко демократичні думки Руссо, висловлені в його творах, перелякали консервативні уряди Европи. Паризький парлямент засудив роман "Еміль" за релігійне вільнодумство до спалення рукою ката, а його автора до ув'язнення. Принц Конті спішно повідомив про це Монморансі, де перебував Руссо, і герцогиня Люксембурзька наказала збудити вночі загроженого автора, щоб дати йому змогу врятуватись. Але він не злякався, виїхав лише через день, а виїхавши, по дорозі зустрів висланих за ним судових працівників, але вони не затримали його ні в Парижі, ні під час його дальшої подорожі.

Переїхавши швайцарський кордон, Руссо ліг і став цілувати землю країни справедливости і свободи. Одначе цього разу вона виявилась для нього не такою. Женевський уряд спалив не лише "Еміля", але й "Громадський договір" та наказав заарештувати автора, а бернський уряд, де пробував Руссо знайти собі пристановище, велів йому залишити ті землі. Переслідуваний мислитель знайшов притулок у Невшательському князівстві, що належало до пруського короля, й оселився в містечку Мотіє, де прожив понад три роки.

В цей час знову розпалилась його полеміка з Вольтером. Заборону на його в'їзд до Женеви Руссо пояснював впливами Вольтера і виступив проти нього. Зі свого боку Вольтер закидав Руссо, що той хоче повалити женевську конституцію і християнство. Незадоволення до Руссо з боку громадянських кіл стало зростати. Місцеве населення Мотіє почало загрожувати письменникові та ображати його. Пастор виголосив проти нього проповідь. Однієї ночі будинок Руссо закидали камінням. Він виїхав на острів на більшому озері, але бернський уряд наказав йому забиратись звідти.

На запрошення філософа Юма Руссо поїхав до Англії. У висліді пережитих хвилювань він дістав важке потрясення нервів. В Англії цікавила його лише природа, зокрема мох і папороть. Він відмовився від пенсії, яку виклопотав для нього Юм у англійського уряду. Побоювання нових переслідувань, недовір'я до людей наклали на нього тяжкий відбиток. Навіть його жінка Тереза, що через незнання мов не могла ні з ким говорити, своїми звертаннями до нього лише докучала йому.

Врешті Руссо виїхав до Парижу, де мимо засуджуючого вироку ніхто його не зачіпав. Коло року прожив він у замку герцоґа Конті та в різних місцевостях південної Франції, але звідусіль швидко виїздив, боючись переслідувань. З 1770 року Руссо оселився в Парижі, але йому ввесь час ввижалися уявні змови. Там закінчив він своє "Признання", що мало бути відповіддю на спрямований проти нього памфлет. Спочатку думав

Вол. СОСЮРА

У ЗМІНІ СВІТЛА Й ТЬМИ

У зміні світла й тьми летять мої хвилини,
І сниться лиш село, мій тихий перший спів,
І все, що так давно навіки я покинув,
До міста ідучи, але не розлюбив.

Я згадую дядьків, вони в брилях широких
Косили на зорі пшеницю золоту,
І дівчину-зорю, що йшла граційним кроком
На дальній крик гудків, немов весна в цвіту...

Як оглядалась ти на мене, чорноброва,
Через коромесло...
О щастя синь в очах,
О крила вій густих і першої любови
Сльоза, що я відчув на радісних устах!..

Як дивно, як давно... Летять мої хвилини,
Співає соловей в зеленому гаю,
На обрії зоря упала на коліна,
І десь шумить Дінець про молодість мою.

Руссо відповісти покаянням, але пізніше, під враженням сварки з Юмом, разом із сповіддю став писати обвинувачення проти своїх противників. Сповідь перетворилась у роман, першу частину якого виповнила поетична ідилія, опис почувань поета, закоханого в природу, ідеалізація його кохання до пані де-Варан, а другу частину — критика противників. Написав Руссо також діялог "Руссо суддя над Жан-Жаком", в якому обороняв сам себе від нападів свого співрозмовника-француза.

Стан здоров'я Руссо все погіршувався. Його друзі стали більше доглядати хворого. Один з них, маркіз де-Жірарден, навесні 1776 року забрав його до себе на віллу в Ерменонвіль. Наприкінці червня друзі влаштували для нього концерт на острові серед парку. Острів так подобався Руссо, що він, відчуваючи наближення смерти, просив поховати його на тому місці.

Передчуття Руссо справдилось. Сили його занепадали і 2 липня 1778 року він раптово помер на руках Терези. Його передсмертне бажання було виконано. Руссо поховали на острові Верб, куди стали сходитись сотні його поклонників.

За часів конвенту у Франції тіло Руссо, як визначного демократа і борця за свободу, рівночасно з тілом Вольтера, було перенесено до Пантеону. Двадцять років згодом, під час реставрації, монархісти викинули з Пантеону його тлінні останки і знищили їх.

Волелюбні ідеї Руссо викликали великий рух у Західній Європі, захопили борців, що почали змагатись за незалежність Америки. Ці ідеї мали вплив при створенні конституції вільної Америки, вони прискорили повалення королівського абсолютизму у Франції. Але Україна випередила ці ідеї на пів століття. Український гетьман на еміграції Пилип Орлик разом з козацькою старшиною уклали в 1710 році в Бендерах нову конституцію майбутньої української держави, побудовану на непорушних основах справедливости, свободи слова та думки і пошани до людини. Державу мала очолювати генеральна рада, своєрідний сейм, складений з представників усіх полків. Вона мала запровадити новий, кращий лад у суспільному житті й у фінансових справах, унеможливити старшині кривдити козаків та посполитих, зокрема відбирати в них ґрунти або примушувати до праці. Тим самим у великій мірі обмежувалась абсолютна влада гетьмана і разом з тим на широких демократичних засадах припинялась сваволя козацької старшини. Тим самим тріюмфував принцип Руссо, проголошений пів століття пізніше.

В українській літературі сентименталізм, речниками якого виступили Річардсон і Руссо, знайшов свій вияв у Івана Котляревського в його "Наталці-Полтавці", де автор з ніжним теплом і глибоким розумінням народньої душі зобразив сповнених глибокого почуття героїв, показав, що й у вбогих людей криються в глибині душі шляхетні почуття, високі пориви, готовість до посвяти для спокою і щастя найближчих. Той самий вплив позначився і в Квітки-Основ'яненка, в повісті "Маруся" про зворушливе кохання гарної, ніжної сільської дівчини, яка є ідеальним зразком християнсько-моральних чеснот, а також у повістях "Щира любов", де героїня зрікається свого щастя, не бажаючи зв'язувати свого коханого, і "Козир дівка". Теплота і щира прихильність, з якими обидва письменники підійшли до зображення селянського життя, носять виразні ознаки сентименталізму, що його започаткував Річардсон і далі розвинув Руссо.

Волелюбні гуманні погляди та ідеї видатного мислителя та народолюбця знайшли добрий ґрунт серед усього волелюбного людства в тому числі й на Україні, народ якої впродовж віків відзначався своїм демократизмом, прагненням свободи, пошаною до людини, гуманністю і справедливістю.

З ГЛИБИНИ ВІКІВ

У нашій мові часто зустрічаємо слова, які зовні, звучанням, схожі одне на одне, як дві краплі води, але мають зовсім різне значення. Ось хоча б слово "коса" в таких виразах: "руса коса до пояса", "коси, коса, поки роса", "вузька коса заходить далеко в море". Як бачимо, тут те саме слово означає різні речі. А якщо ви заглянете в тлумачний словник, то впевнитесь, що слово "клас" має аж дванадцять значень. Ось такі слова і звуться по-грецьки омонімами, тобто однойменними.

Ми знаємо, що будильник — це настільний годинник. А кілька сторіч тому "будильники" були... бородаті! Цим словом називались манастирські служителі, обов'язком яких було "подле келий с дубиной ходить, в келейныіе двери колотить", щоб піднімати братію до вранішнього богослужіння.

Слово "рукоприкладство" для нас — це образа дією, биття руками. Але це ще й стародавній вислів, який означає підпис і часто зустрічався в офіційних документах і тексті закону. В дореформні часи неписьменна людина замість підпису прикладала до документа долоню руки, вмочивши її перед тим в дьоготь або іншу красильну речовину.

Слово "застрільник" зараз вживається в значенні ініціятор, заспівувач. Але колись цей термін вживався тільки для позначення солдата в розсипному строю. Такий прямий зміст цього слова.

НАШІ МИТЦІ

БОРИС ГМИРЯ

(З нагоди 60-ліття з дня народження)

Видатний оперовий артист і камерний співак, великий майстер вокального співу Борис Гмиря, вихований на українських народніх піснях і творах української клясичної музики, завдяки своєму блискучому обдарованню і рідкісному по красі голосові займає тепер провідне місце серед українських співаків на рідних землях. Його виступи захоплено сприймають вибагливі слухачі також і закордоном, платівки з репертуаром визначного співака широко розповсюджені скрізь, і в його виконанні невмируща українська пісня знаходить свою яскразу і позноційну інтерпретацію та могутньо звучить, завойовуючи собі чимраз більше прихильників.

Тяжкий, тернистий шлях довелось пройти цьому українському мистцеві, боротись зі злиднями і суворими умовами життя на поневоленій Україні, поки він здобув собі визнання і відповідне до свого таланту становище.

Народився Борис Гмиря 5 серпня 1903 року в родині каменяра у відомому з української історії місті Лебедині, оспіваному в творчості Шевченка. "В надзвичайно бідній робітничій родині я народився і виховувався, навіть хліб ділився по шматочку, не кажучи вже про все інше. Від одинадцяти років, замість того, щоб учитися, я змушений був піти на працю, — треба було допомагати родині" — згадує про своє дитинство Гмиря. Серед тяжких обставин злиденного існування єдиним світлим променем була гаряча ніжна любов матері. Ця любов освітлювала яскравим світлом нужденне життя. Мати була неписьменна, і вже в дорослому віці Гмиря навчив її грамоти. Але вона вміла прищепити трьом своїм дітям — Борисові, Іванові та Анастасії любов до рідного краю, до фолкльору, спостережливість, вміння по-справжньому розуміти людей, їх радість і горе.

По закінченні церковно-приходської школи юний Гмиря бажав продовжувати науку і просив батька віддати його до міської школи, якщо не до гімназії. На це батько сумно відповів, що для того треба купити шкільну уніформу та книги, а його місячний заробіток становить лише одинадцять карбованців. Так через несприятливі умови життя, навчання багатонадійного хлопця надовго обірвалось, мимо всіх його зацікавлень різними ділянками знання, зокрема піснею.

З раннього дитинства захоплювався юний Борис музикою та співом. В його рідному Лебедині, як і по всій Україні, лунали пісні — і вдома, і на праці, і на вулиці і на народніх розвагах.

У родині Гмирі співали всі: батько, мати, брат, сестра і він сам. Особливо відзначалася своїм голосом сестра Анастасія, що співала солісткою в церковному хорі і майстерно виконувала сольові місця в "Херувимській".

В дитинстві навчився Борис грати на різних інструментах, виявляючи надзвичайний музичний слух. Згодом вступив він до самодіяльного хору при місцевому народньому домі, виступав на сцені у водевілях і п'єсах українського репертуару, де треба було співати. Тоді вивчив юнак багато українських народніх пісень та клясичних творів, зокрема брав участь у виконанні прекрасного хорового співу "Туман хвилями лягає" з опери "Утоплена" Лисенка.

Дальші роки молодого Гмирі пройшли в тяжкій праці. Був він і вантажником у Севастопільському порту, і кочегаром, і моряком на торговельних кораблях, але й на праці й у вільний час співав улюблені українські пісні, почуті й вивчені ще в ранньому дитинстві.

Вступивши в 1930 році до Харківського інженерно-будівельного інституту, Гмиря у вільні від лекцій години співав у студентському хорі, відзначаючись гарним голосом, і виступив солістом на студентському самодіяльному вечорі. Успіх був великий. Скоро по всіх вищих школах Харкова стало відомо, що в інженерно-будівельному інституті з'явився чудовий співак Гмиря.

Співаком зацікавились педагоги Харківської консерваторії. Гмирю прослухали і прийняли на вечірні підготовчі курси при консерваторії, які він відвідував, навчаючись рівночасно в своєму

Борис Гмиря в ролі М. Кривоноса
(опера К. Данькевича "Богдан Хмельницький")

інституті, а вже студентом 4-го курсу інституту вступив до консерваторії, де виявив великі співацькі здібності. Йому пророкували велику кар'єру співака.

Продовжуючи свої студії співу, Гмиря в 1935 році з відзнакою закінчив інженерно-будівельний інститут і дістав пропозицію вступити до аспірантури. Протягом року він працював у науково-дослідному інституті споруд, не перериваючи студій у консерваторії. Далі треба було вирішити питання: якій професії віддатися, бо поєднати праці інженера-будівельника і співака було неможливо. Розв'язання цього питання доручив Гмиря дирекції консерваторії, яка прийшла до висновку, що має перед собою небуденного співака і порадила йому продовжувати вокальну освіту.

Для забезпечення прожитку Гмирі консерваторія в 1936 році влаштувала його співаком до харківського театру опери і балету ім. Лисенка.

Оперовим дебютом Гмирі була партія князя Греміна в опері "Євгеній Онєгін" Чайковського. Своїм першим виступом артист лишився незадоволений. Йому, вихованому на мелодиці української народньої пісні, була чужа і малозрозуміла російська музика, він не міг з достатнім відчуттям передавати змісту головної арії Греміна "Коханню всі віки покірні" і почував себе в цій партії далеко не так впевнено і бадьоро, як у виконанні рідних пісень.

Натомість співак був дуже втішений своїм другим виступом — в опері "Запорожець за Дунаєм" Гулака-Артемовського, де рідна українська музика чарувала, підносила і запалювала ентузіязм. Хоч довелося йому співати султана, але він з великим піднесенням виконав його арію "Як вільно тут і як привітно", і хоч хвилювався, але провів цю партію на високому вокальному рівні.

Багато разів виступав Гмиря в партіях барона ("Травіята" Верді), графа Монтероне ("Ріголетто" Верді), князя Галицького ("Князь Ігор" Бородіна), Вакулинчука ("Панцерник Потьомкін" Глишка) та інших і рівночасно співав в оперовій студії консерваторії. Музичні критики відзначали надзвичайну красу тембру голосу Гмирі, його оксамитний, м'який, високий бас, сполучення видатних вокальних даних з глибокою мистецькою культурою, вільний спосіб подачі, яскраве насичення музичного речення.

Виступаючи на Всесоюзному конкурсі вокалістів, де взяло участь 77 співаків з Росії, України, Білорусі, Грузії та Азербейджану, Борис Гмиря виконав українську народню пісню "Ой не цвіти буйним цвітом" і низку оперових арій та романсів. Журі конкурсу, до складу якого входили Антоніна Нежданова, Іван Паторжинський, Марія Литвиненко-Вольгемут та інші видатні співаки, не присудили нікому першої премії, а другу премію поділили між собою українець Борис Гмиря, грузин Давид Гамрекелі і — для збереження престижу старшого брата — ленінградка К. Семизорова.

Після конкурсу комітет у справах мистецтв доручив Гмирі виступити з самостійними концертами по містах різних республік. Перший концерт переможець конкурсу провів у своєму рідному місті Лебедині, а далі в Києві, Харкові, Ростові над Доном, Ленінграді, Єйську.

В червні 1939 року Гмиря з відзнакою закінчив вокальний факультет харківської консерваторії. Державна комісія ухвалила вмістити імена двох кращих абсольвентів Бориса Гмирі і жидівки І. Штейнберг на золоту плиту. Але цієї плити консерваторія не має й досі.

Незабаром по закінченні вокальної освіти Гмиря був запрошений до столичного театру опери і балету ім. Шевченка в Київ, де швидко висунувся на почесне місце поруч провідних артистів. У Києві артист виконав дотепер 33 партії в різноманітних операх. Кращі з них в операх світової клясики: Мефістофеля в опері "Фавст" Гуно, Нілаканти в опері "Лякме" Деліба, Руслана в опері "Руслан і Людмила" Глінки. З великим патосом виступав Гмиря в численних операх українських композиторів: в опері Мейтуса "Гайдамаки" на слова Шевченка, де виконував партію Волоха, з глибоким драматизмом розкрив образ Кривоноса в опері "Богдан Хмельницький" Данькевича. Хоч пізніше ця опера на догоду режимові піддавалась різним змінам, але тлумачення цього образу Гмиря залишив незмінним. Виконував він також партію Трохима в опері "Наймичка" Вериківського за Шевченком і Зарифа в опері "За батьківщину" Козицького. Останньо артист виступив у партії Тараса Бульби з однойменної опери Лисенка. В новій опері "Мілана" Г. Майбороди, яку було показано в Москві, Гмиря співав Рущака. Присутні на виставі найвищі партійні та урядові достойники змусили співака по закінченні опери заспівати їм по-московському "Ах ти, ночєнька". Гмиря брав участь у декадах української літератури і мистецтва в Москві в 1951 і 1960 році. Під час першої з них він співав Кривоноса в опері "Богдан Хмельницький" Данькевича і під час другої — Тараса Бульбу в однойменній опері Лисенка.

Широко відома також концертова діяльність Гмирі. У своєму концертовому репертуарі він має 108 пісень і романсів українських клясичних композиторів та творів українського фолкльору, 80 творів новітніх композиторів і 60 романсів за-

---

Андрій ЛЕГІТ

**
*

Де весен відлуння? Де літні пісні?
Осіння сльота над оголеним гаєм,
Затихли акорди на серця струні,
Думки погасають, душа завмирає.

О, рідні вітри з-над Дніпра, загудіть,
Мій дух піднесіть понад хмари, все вище...
Топчу онімілий ржавіючу мідь
Зів'ялого листя.

Лондон, 1962

хідньоєвропейських авторів, не враховуючи примусового асортименту, тобто накинених йому романсів та пісень московських композиторів. Але в жодному концерті на Україні чи поза її межами, де в програмі не була б репрезентована українська народня пісня, Гмиря не виступав.

Прекрасне розуміння національної своєрідности української музики визначало його виконання романсів Лисенка, Степового, Заремби, Стеценка та особливо рідних йому українських народніх пісень. Епічна суворість, лірична співучість та м'який гумор, властиві українському фолкльорові та романсам українських композиторів, завжди були дуже близькі Гмирі, вихованому на традиціях української народньої пісні. На концертах у Ленінграді і Талліні він співав народні пісні "Реве та стогне Дніпр широкий" на слова Шевченка і "Дивлюсь я на небо", пісню Сірка муз. Стеценка, та романси Косенка "Ні відгуку, ні слова" і "Квітка зів'яла", здобуваючи велике признання авдиторії.

Незабутнє враження справляла на чужинців українська народня пісня у виконанні Гмирі під час його концертових виступів закордоном. Подорожуючи, він намагався пізнати життя, побут, культуру чужих країн, знайомився з діячами музики та театру, чим збагачував власний досвід і знання.

Наприкінці 1955 року Гмиря концертував у Чехословаччині і в містах Мості, Празі та Кошиці співав твори Лисенка, Заремби, Косенка та західньоєвропейських композиторів. Успіх концертів був великий. У Празі, в кращій міській концертовій залі Рудольфіно, слухачі змусили його на додаток виконати майже цілий відділ. Українського співака запросили до участи у виставах оперових театрів Праги та Братислави, але не в рідному йому українському оперовому творі, а в "Борисі Годунові".

У квітні 1956 року Гмиря співав у Болгарії і дав у Софії три концерти з різною програмою та виступав в операх "Борис Годунов" і "Фавст". Болгарські музичні критики, вітаючи українського співака, відзначали, що від часу гастролів Шаляпіна в 1936 році Софія не чула такого прекрасного співу. Газети писали, що виступи Бориса Гмирі стали найбільш пам'ятною подією в музичному житті Болгарії за останні 20 років і підкреслювали його чудове виконання українських народніх пісень.

Восени 1956 року Гмиря брав участь у декаді української культури в Польщі. На урочистому відкритті декади у варшавському оперовому театрі він співав пісню Сірка, муз. Стеценка, кілька днів пізніше виступив в опері "Фавст", де після куплетів Мефістофеля захоплена публіка вимагала їх повторення, але цьому спротивився поляк-диригент. З великим успіхом пройшов також виступ Гмирі на заключному концерті декади у виповненій залі палацу науки, що вміщувала 3200 слухачів.

У грудні 1956 і січні 1957 року Гмиря гастролював у Китаю. Його концерти в Пекіні, Шанхаю, Тяньцзіні мали незмінний успіх. Слухачі одержали програми з перекладом його репертуару на китайську мову з відповідними поясненнями і захоплено сприймали українські пісні. Професор співу, декан вокального факультету консерваторії в Тяньцзіні Ю-І-Суен вмістив у місцевій газеті статтю про Гмирю під заголовком "Цвіт вокального мистецтва 20 століття".

Нова подорож до столиці Чехословаччини на "Празьку весну" мала теж великий успіх і викликала схвальні статті чеських музик про великий талант українського співака.

Захоплюючись найбільше народньою піснею, Гмиря врешті здійснив свою давню мрію і підготував програму концертів рідної української пісні в супроводі капелі бандуристів. Партнером Гмирі виступив його колеґа по консерваторії, також визначний співак-тенор Петро Білинник. Удвох під акомпаніямент капелі бандуристів вони виконали: "Коли розлучаються двоє", "Ой у полі вітер віє", "Місяць на небі" і "Де ти бродиш, моя доле".

Самостійно в супроводі капелі бандуристів Гмиря проспівав: "Реве та стогне Дніпр широкий", "Ой чого ти, дубе, на яр похилився", "Ой зійди, зійди, ясен місяцю", "Ой під вишнею, під черешнею", "Чуєш, брате мій", "Ніч", пісню Кармелюка "За Сибіром сонце сходить", "Думи мої, думи мої", думу Вслоха, "Чорнії брови, карії очі", "Я бачив, як вітер березу зломив" і "Як засядем, браття, коло чари".

Ці концерти, дані в Києві, Львові і з примусу старшого брата в Москві та Ленінграді, мали величезний успіх. Ленінградський рецензент Ю. Сергєєв писав: "То сумні, то веселі, опромінені іскрами соковитого гумору, звучали в змовклій білоколонній залі пісні України. І ввижались слухачам безкраїй степ, зоряне південне небо, білі мазанки і кобзар з закинутою за спину бандурою, що йшов запорошеним шляхом". Преса відмічала в Гмирі не лише видатного співця, але й прекрасного актора, що вміє майстерно передати багатогранність музичного образу.

Під фірмою "Майстри мистецтв — столицям союзних республік" Борис Гмиря виступав з концертами поруч Івана Козловського та інших видатних співаків у Києві, Львові, Мінську, Талліні, Ризі, Вільні, а також у Ленінграді, хоч він не був столицею ніякої союзної чи навіть автономної республіки. Впевнено і могутньо звучала в концертових залях всеперемагаюча українська пісня, викликаючи подив та захоплення слухачів білорусів, естонців, лотишів, литовців і здивування, заздрість та приховану лють москалів.

Не будемо розглядати політичних поглядів Гмирі і ставлення артиста до сучасного режиму в Україні. Це його справа. Гмиря цікавить нас з мистецького боку як співак, що володіє видатними голосовими даними, виховався на рідній українській народній пісні, безмежно любить її і пропаґує далеко за межами рідного краю, має в програмі кожного свого концерту українські твори і, виступаючи скрізь, ніде не приховує свого українського походження. За це шанують Гмирю українці на рідних землях і на чужині, а його співи цінять і люблять.

С. Г.

СУЧАСНА ЯПОНІЯ

Гірогіто — без "божественного" німбу

Радник японського імператорського двору, Сукемаса Ірі, який довгих тридцять років вірою й правдою служив своєму "божественному" імператорові Гірогіто, видав нещодавно книгу своїх спогадів. Упродовж тридцятьох років Сукемаса Ірі мав доступ, як мало хто із "смертельників" японського роду, до приватних апартаментів імператора Японії.

"Одним з найбільш болючих актів у моїй відданій службі, — пише Сукемаса Ірі, — була асиста монархові, коли він залишав імператорський палац, щоб за старим японським звичаєм підписати в приміщенні Найвищого Суду державний едикт про закінчення війни на Тихому океані". Як відомо з аналів капітуляції японських збройних сил під час другої світової війни, надзвичайно тактовний головний командувач американських збройних сил на Пацифіку, генерал Мек-Артур, пощадив імператора Гірогіто в найчорнішу для нього годину, звільнивши його від особистої участи в підписанні офіційного акту капітуляції. Це вчинили японські вищі старшини—іменем свого цісаря, а сам Гірогіто вийшов зі свого палацу в супроводі старенького шамбеляна двору, Сукемаса Ірі, щоб своїм іменем, без американських свідків-переможців — підписати в канцелярії Найвищого Суду едикт про закінчення війни.

У своїй книзі спогадів довголітній слуга японського престолу, Сукемаса Ірі, зберігаючи повну пошану до свого володаря, подав багато цікавих відомостей, які досі були мало знані не лише широкому світові, але також японському загалові. Звичайний підданець його величности Гірогіто був твердо переконаний, що імператор не читав і не читає часописів, а лише користується вирізками або спрепарованими для нього згущеними інформаціями про все те, що діється в його країні і широкому світі. Це не так, пише Сукемаса Ірі: Гірогіто, як здібний державний муж, пильно читає свою і світову пресу. Так він робив і колись, за часів своєї слави, як необмежений володар Японії.

Інший міт, зв'язаний з особистим життям Гірогіто, це спосіб харчування монарха. Досі мільйони його підданих були переконані, що їхній володар споживає виключно холодні страви. Це, на думку деяких "утаємничених", мало б означати "надприродні" прикмети кожночасного цісаря Японії. Далі, загал населення був переконаний, що Гірогіто зовсім не вживає в щоденному житті живої, народньої мови свого краю, а послуговується лише аристократичною мовою, яка має назву "суддейської". Тобто, мовою володарів Японії в їх офіційних виступах. Насправді, Гірогіто у себе "вдома" говорив і говорить так само, як усі мекшанці його держави.

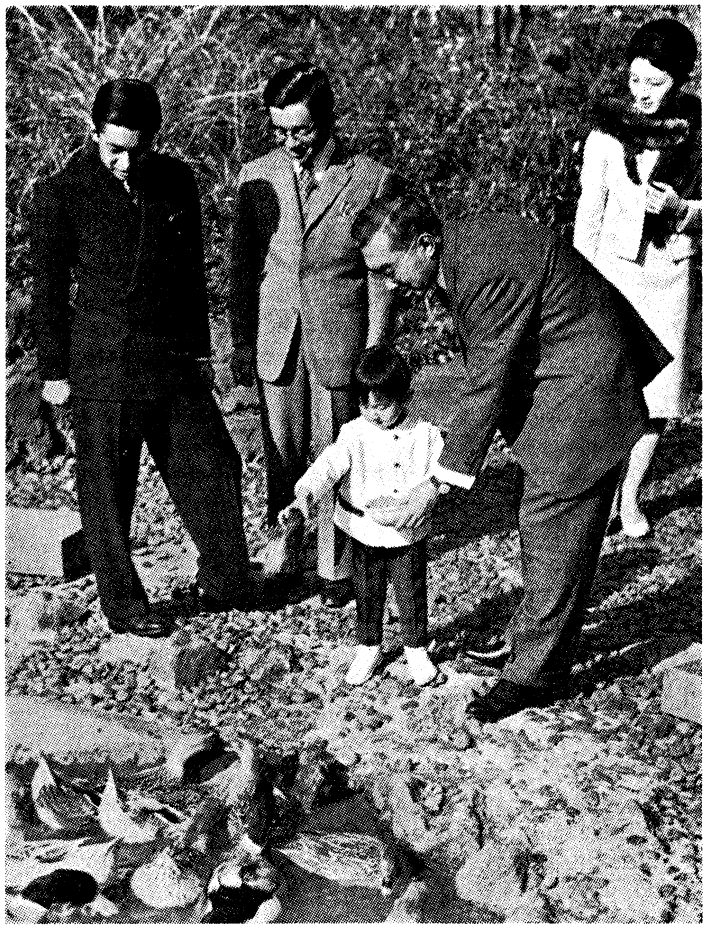

Гірогіто з родиною у Токійському парку.

До кінця другої світової війни, за неписаним законом, Гірогіто, як і всі його попередники на престолі Японії, уважались "нащадками богів". У зв'язку з цим приватне життя Гірогіто було зовсім незнане японському населенню, тим більше широкому світові. Після війни, пише у своїх спогадах Сукемаса Ірі — Гірогіто добровільно зняв з себе німб божества, і тепер залюбки подорожує по найдальших закутинах свого краю. Колись це було б попросту "гріхом" для нього. Під час своїх мандрівок він охоче розмовляє з своїми земляками, стискає їм руки, розпитує про їхнє життя-буття, так, як це робить на Заході кожний державний муж.

При всій демократизації свого двору й способу свого життя, Гірогіто, пише двірський шамбелян, є "замкненою книгою" для тих, хто в імператорському дворі шукає дешевої сенсації. Для такого роду шукачів сенсацій дивним і незрозумілим є незвичайна лагідність і простота Гірогіто, відсутність у ньому найменших проявів себелюбства і пихи. Всі ці прикмети здобувають йому тепер щораз більше пошани й любови.

Як тепер почуває себе Гірогіто, які зміни сталися в його характері після поразки Японії в останній війні? Автор відповідає: Так, сталися великі зміни в оточенні Гірогіто і в ньому самому, але він і надалі залишився тим, ким був: чесною і працьовитою людиною. Особисто, пише його довголітній довірений, Гірогіто ніколи, навіть в оточенні своїх найближчих, не порівнює свого

ТЕЛЕВІЗІЙНІ РЕФЛЕКСІЇ...

Сьогодні в мене вільний вечір. Дружина пішла до товаришки, обмовляти знайомих (це таке вже в них "габі"), а я, використовуючи незвичний в хаті спокій, оглядаючи на телевізії досяги цивілізації двадцятого століття, по трудах праведних вирішив відпочити.

Вітальню, де стоїть моя телевізія, чомусь опанували властиві шпиталям запахи. Відчиняю вікна, щоб провітрити кімнату, і зручно вмощуюся на канапі. Переглядаю телевізійну програму. На 2-ій станції "Афера лікаря МекДоналда", на 4-ій "Лікар Бен Кейзі", на 6-ій "Лікар Кілдер", на 7-ій "Медсестри".

Шпиталів і лікарів, а особливо тих, що зшивають пропуклини, я не любив від народження, і тому дивитися телевізійні передачі про їх геройські вчинки я не хотів.

Включаю одинадцяту станцію. Тут моя улюблена тема — ковбойський фільм. На екрані з'являється непритомний ранений ковбой. Лікар кухонним ножем вирізає з задньої частини його тіла здеформовану кулю і вкидає її в мідну миску. Тут мушу зазначити, що ковбойські лікарі рідко коли мають з собою сумку з хірургічними інструментами, але чомусь завжди мають мідну миску, завжди вкидають кулю в цю миску і куля завжди має дзенькнути. Після такої операції вмить видужалий ковбой схоплюється на ноги, рвучко сідає на коня й галопом їде стріляти інших ковбоїв.

— Еге,—думаю, — таких байок навіть бабця мені не розказувала. Про курочок і півників — то, мабуть, все, що вона й знала. Найцікавіші місця переривають ся комерційними оголошеннями і, сердитий, я виключаю телевізію.

Дрімаю й думаю; а може воно й справді добре, що лікарі так міцно захопили телевізію в свої руки. Ось, наприклад, зіпсувалась моя телевізія, я й викликаю свого товариша Павла Лембета з "Атлянтик ТВ Сервіс", а рахунок, то вже, певно, медична асекурація — "Блю Крос", або "Пі-Ес-Ай" покриють.

Підбадьорений цими думками, включаю знову.

Тепер — новини; коментатор говорить про шкідливість куріння цигарок на людський організм. Згідно з твердженням лікарів, — каже він, — куріння цигарок викликає рак легенів і занечищує повітря. Тому лікарі радять довголітнім курцям цигарок перейти на люльки, або сигари. Фабрики люльок, в останній час, почали масову продукцію чорних чоловічих люльок, та менших — рожевих, жовтих, червоних і блакитних, оздоблених діямантами й різними візерунками — жіночих.

Далі він розповідає про страшні наслідки куріння і я, докраю переляканий його оповіданнями, для заспокоєння нервів закурюю цигарку.

Першого коментатора змінює другий. У нього інша тема.

Озброївшися медично-науковими авторитетами, він доказує, що рак легенів спричиняє їзда в автомобілях, якщо це більше, ніж 12 тисяч миль на рік. Його твердження базуються на висновках директора комісії по боротьбі з занечищенням повітря міста Торонта Гарольда Бельюа, який досліджував впливи на ракопродуктивність субстанцій бензопіріну і карціногенікy, які присутні у газах спаленої бензини.

Рос Кларк, комісіонер міських робіт у Торонто, продовжує він, знаходить в газах спаленої бензини найтрійливіші невидимі елементи, як карбон-монооксайд, нітроґен-оксайд, сульфур-діоксайд, гідрокарбони, видимі альдегиди і багато інших, які через свою коротку пам'ять я вже забув. Промова коментатора закінчилася закликом, щоб кожний мешканець Торонта взяв асекурацію проти рака у ракоасекураційній компанії.

На наступний "вікенд" я збирався відвідати свою тещу, що живе на безпечній віддалі 535 миль від Торонто, але, прослухавши новини про шкідливість їзди автом, я вирішив лишитися в Торонто й перемити кухонний посуд, який мені моя турботлива жінка зібрала за останній тиждень.

Це, звісно, буде корисніше для мого здоров'я.

В-м.

МАРКА НА ПОШАНУ М. ЛИСЕНКА

Нещодавно появилася приватна поштова марка на пошану великого українського композитора Миколи Лисенка з нагоди 50-річчя з дня його смерти — 6 листопада 1912 р. Народився він 22 березня 1842 року, тобто 120 років тому.

Згадана марка має портрети Лисенка роботи мистця Юліяна Волянюка. Вона видана в кольорах зеленому і карміновому та в двокольоровому виді. Ціна — 2 центи за марку, або 50 центів за аркуш марок. Видавцем є Український Музей у Клівленді:

Ukrainian Museum
Dept. for Philately
4231 Wichita Ave.
Cleveland 9, Ohio.

В роковини великого українського музичного творця повинні громадяни набувати ці марки для наліплювання на свої листи побіч урядових поштових марок.

теперішнього стану з передвоєнним. Щодо цього він справді "замкнена книга".

Під кінець своїх спогадів Сукемаса Ірі пише про свого монарха дослівно таке: "Колись імператор виїжджав поза браму свого палацу в повній ізоляції від своїх підданих; скрізь, де він не бував, мусіло обов'язково бути "мертве місто". Кордони поліції охороняли його від населення, Так було перед недавньою війною. Тепер він з найбільшим вдоволенням їздить і ходить без надмірної асисти серед ентузіястичних мас населення. Але імператор ще не сказав ні разу, що він воліє саме такий лад"...

К.

ОДУМІВСЬКЕ ЖИТТЯ

ОДУМ У ТОРОНТО

6-го жовтня заходами демократичних організацій міста Торонто влаштовано після Служби Божої врочисту панахиду за спокій душі бл. пам'яті віцепрезидента Української Народньої Республіки в екзилі і громадсько-політичного діяча та письменника **Івана Павловича Багряного.**

На почесній варті стояли члени Союзу Бувших Українських Вояків і зорганізовані ряди одумівської молоді в уніформах з одумівськими прапорами, молячися за спокій душі свого почесного члена — автора одумівських маршів.

Зворушливу проповідь про повний страждань і мук життєвий шлях Великої Людини сказав о. **Д. Фотій,** пригадавши, як під час свого перебування у Торонто, хворий і непохитний у своїх думках і праці, Іван Багряний невтомно всю ніч на Великодні Свята молився в цій церкві.

Увечері відбулася жалібна академія, в якій виступали кращі артисти-мистці міста Торонта.

У неділю 13-го жовтня одумівці з Торонто репрезентували свою філію на зустрічі Українського Вояцтва Канади і США в Гамільтоні, Онтаріо. Після Служби Божої, на панахиді по полеглих героях під Крутами, одумівці в уніформах з своїми прапорами тримали почесну варту.

О 3-ій годині дня, після спільного обіду в церковній залі, відбувся концерт кращих мистецьких сил міст Гамільтону і Ст. Кетеринс. З добірною програмою добре репрезентував концертову частину хор православної громади під фаховим диригуванням соліста-співака М. Сушка. Виконання маршу "Вставай, народе" —слова І. П. Багряного, муз. Гр. Китастого, викликало довгі, бурхливі оплески й виклики на повторення.

Ансамбль кобзарів ім. О. Вересая з Ст. Кетеринс майстерно виконав ряд народніх і повстанських пісень.

У перерві між частинами програми концерту відбулося врочисте вручення грамот заслуженим військовикам та родинам тих, що полягли в боях. Нагородженого героя бою під Крутами сотника **А. Гончаренка** вітали юні торонтонські одумівки з квітами.

— Я часто чув привітання і побажання від моїх побратимів, співучасників визвольних змагань, і громад, серед яких я працював — сказав сотник А. Гончаренко, — але такого зворушливого привітання від дітей я не сподівався.

Після концерту, по дорозі до Торонто, одумівці й активні старші прихильники ОДУМ-у зробили спільну прогулянку до гамільтонського парку "Рок Ґарден".

27-го жовтня відбулися загальні збори філії ОДУМ-у в Торонто. На зборах переведено 13 юнаків і 10 юначок із старших відділів Юного ОДУМ-у в дійсні члени філії.

На зборах обрано номінаційну комісію, яка підготує списки кандидатів до управи на річні збори філії. Після зборів одумівки частували присутніх кавою і солодкою перекускою.

Приємно бачити, як філія збагачується молодими силами.

Проведені в члени філії юнаки й юначки, виховані в юнодумівських роях вихователів **Валентини Родак і Олександра Юхименка,** виявляють добру активність та ініціятиву. Новопроведеним членам філії бажаємо багато успіхів.

***

У неділю 20-го жовтня політичні та суспільно-громадські організації м. Торонта організували під протекторатом Комітету Українців Канади політичну маніфестацію в тридцяту річницю штучно організованого більшовиками голоду в Україні. У маніфестації взяло участь біля десяти тисяч осіб. Організовані колони учасників з прапорами й транспарентами маршируували до Квінс Парку, в якому, на загальному мітінґу, промовляли: майор міста п. **Соммервіл,** провідник Соціял-Кредитової Партії в Канаді п. **Р. Томпсон,** польські, латишські і литовські делеґати та українські політичні діячі.

Торонто. Панахида по І. П. Багряному. Спереду — Юні одумівці.

(Фотографії з маніфестації — на стор. 21-ій і 23-ій).

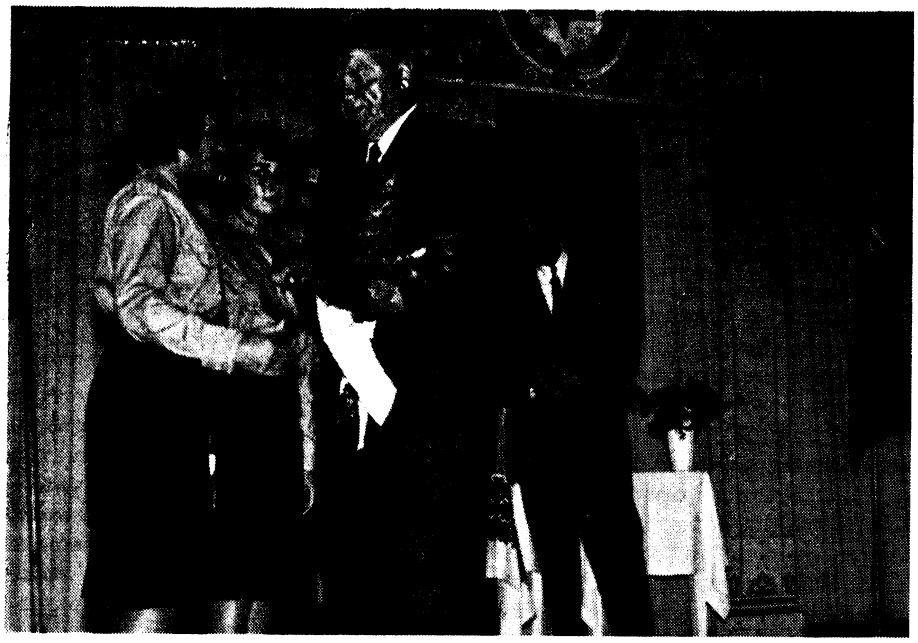

Юні одумівки з Торонта вітають героя бою під Крутами сотн. А. Гончаренка.

ЧІКАҐО

У чіказькій філії, особливо на протязі жовтня й листопада, в будинку ОДУМ-у вирувало життя. Кожного вечора двоє й троє різних сходин, проб, лекцій. Регулярно кожного тижня відбуваються сходини з роями Юного ОДУМ-у. В суботу **Валя Пошиваник** і **Людмила Ревенко** провадять ґутірки-гри з доростом Юного ОДУМ-у, яких є понад 20 осіб.

У жовтні розпочав курси популярних танців **Ярослав Столяр,** який вчить кожного вівторка. Курси відвідує понад 30 осіб. Філія організувала одумівську танцювальну групу, що вивчає українські народні танці. Сім пар щотижня мають свої проби під керівництвом **Миколи Осовського. Оксана Лобачевська** навчає вишивати.

Мистецькі групи: сімка ОДУМ-у під керівництвом **Анатолія Степового,** ансамбль дівчат Юного ОДУМ-у (10 осіб) з **Марією Коновал,** чоловічий квартет з **Анатолієм Луппо,** струнна оркестра ОДУМ-у під диригентурою Анатолія Степового, струнний квінтет з Анатолієм Луппо постійно, деякі раз, а деякі й більше разів на тиждень, мають свої проби. Бо ж наближається одумівський концерт, іспит зрілости багатьом з груп. Для концерту філія надрукувала 20-ти сторінкову програмку, на сторінках якої поміщено, крім програми концерту, заклик філії записувати своїх дітей до ОДУМ-у, виписувати й підтримувати журнал ОДУМ-у "Молода Україна", список фундаторів струнної оркестри та фотографія оркестри, запрошення на зустріч Нового 1964 року, яка відбудеться 31 грудня в домі ОДУМ-у та оголошення від різних фірм. Оголошення зібрав незамінимий орг. референт філії **Данило Завертайло,** який разом з своєю дружиною продав наперед понад сотню квитків на концерт ОДУМ-у.

Мимо одумівської виховної праці філія не відстає й в громадській праці. 6 жовтня в Чікаґо відслужено панахиди в двох українських православних церквах по віцепрезидентові УНРади **Іванові Багряному.** На панахидах одумівці в уніформах з прапорами тримали стійку. Одна частина членства разом з головою філії **Олексієм Пошиваником** була в церкві Св. Володимира, а друга в церкві св. Софії. По обіді того самого дня **Василь Гришко** читав доповідь "Живий Багряний". По доповіді найменші одумівки **Оля Луппо** і **Віра Коновал** в уніформах поклали вінок під портретом Покійного, а **Галина Бойко** виголосила з великим чуттям і експресією слова приречення молоді йти шляхами Івана Багряного. На закінчення вечора, присвяченого Багряному, Галина Бойко і Валя Пошиваник продеклямували його вірші.

13 жовтня українці міста Чікаґо відзначили роковини великого голоду в Україні. Вулицями міста пройшов маніфестаційний похід молодечих організацій, молоді шкіл та старшого громадянства, в якому одумівська колона нараховувала біля 100 осіб.

17 листопада студентська громада в Іллінойському університеті, до якої належить кількадцять наших активних одумівців, влаштувала український вечір з вечерею та мистецькими виступами для студентів різних національностей. На цьому вечорі виступила сімка одумівок з кількома піснями. Філія також вислала протест до "Вашінґтон Пост" у зв'язку з виступом цієї газети проти побудови пам'ятника Т. Шевченкові у Вашінґтоні.

Чікаґська філія поступово виходить на широкі води. Разом з організуванням різних мистецьких груп членство філії росте з дня на день. Членами у нашій філії є як православні, так і греко-католики. Батьки православних одумівців належать до парафій св. Софії, Св. Володимира, Св. Петра й Павла та Св. Покрови.

Хронікар філії

Колона торонтонських одумівців під час маніфестації з приводу 30-ліття голоду в Україні.

ТРЕНТОН

Перед 13-им з'їздом ОДУМ-у США в Трентоні відбулися загальні збори філії. На голову президії обрали **Святослава Котляра,** а на секретаря **Раю Ткаченко.** Голова філії **Євген Кальман** подав звіт діяльности філії за два роки. Ця діяльність обмежувалась участю поодиноких членів філії, які провадили майже всю працю, а також поодинокими виступами в мистецьких імпрезах. Лекції історії, спогади з Визвольних Змагань, через малу кількість відвідувачів припинилися. Щороку філія влаштовувала коляду — прихід з якої був призначуваний на підтримку УНРади та журналу "Молода Україна". Було влаштовано кілька забав та пікніків. Юний ОДУМ брав участь у святкуванні роковин Т. Шевченка та свята Крут. Майже всі одумівці філії мають одумівську уніформу. Філія взяла активну участь у відзначенні 30-ої річниці голоду в Україні під час маніфестації в Баунд Бруці, а також на зустрічі ОДУМ-у США і Канади.

Після дискусій вибрано нову управу філії в такому складі:

Святослав Котляр — голова;

Микола Кутовий — заступник;

Петро Сенько — орг. референт та референт Юного ОДУМ-у;

Рая Ткаченко — секретар;

Галя Тернова — культ-освіт. референт;

Микола Терновий — фінансовий референт;

Віктор Ткаченко — спортовий референт.

Євген Кальман — голова контрольної комісії, а **Г. Шевчук** та **К. Сухенко** — члени. Збори висловили бажання, щоб новообрана управа відновила зібрання одумівців що-суботи в клюбі, читання лекцій та рефератів, улаштовувала вечори розваг (часом з місцевою оркестрою), а також організувала курси українських танців та хор. ОДУМ мусить взяти численну участь у посвяченні пам'ятника Т. Шевченкові у Вашінґтоні.

Петро Сенько прочитав листа від редакції журналу "Молода Україна"; редакція дякувала за надіслані гроші на пресовий фонд та закликала збільшити число передплатників в місті Трентоні. Загальні збори вирішили передплатити один примірник журналу для клюбу. Як кожна нова управа, нові особи з більшою енергією і завзяттям беруться до праці в філії. Тому віримо, що діяльність Трентонської філії пожвавиться, зросте число членів ОДУМ-у та Юного ОДУМ-у.

13-ий З'ЇЗД ОДУМ-у США

(Закінчення зі стор. 2-ої обкладинки)

УМ-у, яких у нас ще малувато. **Святослав Котляр** закликав керівні органи ОДУМ-у звернути увагу на те, щоб члени ОДУМ-у захоплювалися не лише танцями й розвагами, а також прикладали більше своєї енергії для здобуття знання у вищих школах. **Олексій Пошиваник** твердив, що захоплення мистецтвом, танцями не шкодить в науці, а навпаки — дає молоді відпруження, бо ж однаково більшість членів ОДУМ-у вчаться — здобувають вищу освіту. Говорячи про кадри ОДУМ-у, **К. Степовий** твердив, що їх є вдосталь, але треба прикласти старання, щоб вони були в рядах ОДУМ-у. **Євген Федоренко,** як голова ЦК ОДУМ-у, радив тим, які не зовсім задоволені з журналу "Молода Україна", щоб вони присилали редакційній колегії такі матеріяли, які, на їхню думку, там повинні бути. Бо ж відомо, не багато одумівців дописують до свого пресового органу. Взяли участь в дискусії також **Іван Павленко** та — в обороні своїх тверджень — **Микола Степаненко.**

За проробленну річну працю звітував голова ЦК ОДУМ-у **Євген Федоренко.** Дальші засідання з'їзду перервано в суботу. Увечері відбувся концерт з участю українських співаків **Ганни Шерей** та **Івана Самокиша,** які виконали сольо та дует у фортеп'яновому супроводі проф. **Бориса Базаля.** Мистецьку частину вечора провадив улюбленець одумівців письменник-гуморист **Микола Понеділок.** Після концерту відбулася забава.

У неділю продовжувалися засідання з'їзду, які розпочав своїм звітом голова ГУ ОДУМ-у **Антон Філімончук,** а за ним звітували інші члени ГУ ОДУМ-у США. Від управ філій звітували голови: **Олексій Пошиваник** — Чікаґо, **Микола Новохатько** — Сиракюзи, **Віктор Корсунь** — Філядельфія, **Юрій Степаненко** —Бауд Брук, **Павло Хмелівський** — Гартфорд; звітували також представники філій Ньюарк, Трентон та ін.

Після звіту голови Контрольної Комісії **Леоніда Чудовського,** уступаючій управі вділено абсолюторій. На пропозицію номінаційної комісії до ЦК ОДУМ-у вибрано таких осіб: **Євген Федоренко** — голова, **Іван Павленко** — заступник, **Микола Дзябенко** — секретар, **Леонід Чудовський** — референт зв'язків, та **Олена Лукаш** — референт юнацтва. До ГУ ОДУМ-у США на цю каденцію вибрано: **Євген Кальман** — голова, **Святослав Котляр** — заступник, **Віра Лукаш** — організаційний референт, **Володимир Григоренко** — культ-освітній референт, **Ніна Стокальська** — секретар, **Семен Лободенко**—скарбник, **Олексій Коновал** — референт преси та інформації, **М. Євсевська** — референт юнацтва, **Антон Філімончук** — референт зовнішніх зв'язків. В кандидати до ГУ ОДУМ-у увійшли: **Н. Терещенко, Н. Новохатько** та **Я. Гуцул.** До Контрольної Комісії: **Іван Свириденко** (голова), **Ольга Філімончук** та **Віктор Корсунь.** До Товариського Суду: **Петро Сенько** (голова), **Ю. Степаненко** та **В. Журавель.**

З'їзд визнав, що в цій каденції найкращою філією в США була філія в Чікаґо; вирішено, що черговий, 14-ий з'їзд ОДУМ-у відбудеться в Чікаґо. Перехідовий бюст Симона Петлюри й надалі залишився в Чікаґській філії, це вже третій раз, як найактивнішій філії.

Реф. преси та інф.
ГУ ОДУМ-у США

ПОРЯДКОМ ОБГОВОРЕННЯ

В. Чапленко

ПРО ГІМН УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Текст гімну української молоді, що його написав І. Багряний (див. ч. 108 "Молодої України") не може, на мою думку, не викликати певних застережень. Перше застереження може бути таке, що текст цей дуже складний у формі й заплутаний у змісті, тимчасом як цей жанр (жанр гімну) вимагає простої форми й легкозрозумілого змісту. Отож небіжчик Багряний ужив тут без потреби дуже складної ритмічної й строфічної будови, такої складної, що й сам з нею не впорався. От він зримував більшменш добре тільки першу строфу, в решті строф уже не зміг цього зробити, а в третій ще й притулив для рими недоречне слово "ачей". А втім, строфічна будова цього тексту виглядала б ще можливо, якби пооб'єднувати перші й другі та четверті й п'яті рядки як суцільні перші й суцільні треті. І дуже можливо, що автор так цей текст спочатку й написав був, але його чомусь друкують у такому вигляді, як оцей, що про нього пишу. Складність віршової будови призвела й до заплутаного змісту, до накопичення всяких вигуків та таких беззмістовних висловів, як "муки за мурами", "скелі (?) Севастополя", "синій Дін" (насправді в ньому глинясто-каламутна вода), непотрібні повторення тощо. Друге застереження: у тексті маємо великий політичний ляпсус — визначення меж України від Закарпаття й тільки до Дону, тобто автор залишив на поталу москалям усі "замежні" (за межами УРСР) східні українські землі, зокрема північно-кавказькі (Кубанщина й ін.). Третє застереження: в мові наявні ненормативні явища, зокрема систематично вжито невластивих українській мові закликових конструкцій із формою майбутнього часу в дієсловах (це російські конструкції) замість форм першої особи множини наказового способу (не "здобудемо свободу" — як у тексті, — а "здобудьмо свободу").

Торонто. Колона Юних одумівців під час маніфестації з приводу 30-ліття голоду в Україні.

Словом, текст невдалий. Та як до нього вже написано музику, то змінювати його форми не можна. Тим то я спробував переробити цей текст, зберігаючи по змозі те, що можна зберегти, а на місце недоречного подавши своє. Не вважаючи цей змінений текст за цілком добрий (бо ота складна форма важка до виправлення), я подаю його на обговорення, та ще й з такою думкою, що, може, хтось із наших поетів запропонує поправки й до цього мого тексту. Або, може, дасть взагалі новий текст до цієї музики Г. Китастого. Якже хтось, може, скаже, що це все зневажає пам'ять заслуженого діяча й письменника, І. Багряного, то на це можна сказати: тексти письменників — це не якісь святощі, що їх за всяких умов треба вживати, текст Багряного буде збережений у збірках його творів, а гімн молоді повинен мати відповідно опрацьований текст.

До речі, при цій нагоді треба сказати, що й текст нашого національного гімну "Ще не вмерла Україна" теж треба б змінити відповідно до сучасних завдань нашої визвольної боротьби. У ньому ж теж межі України визначено тільки "від Сяну до Дону", а також є багато інших недоречностей. Було б добре, якби УНРада проголосила конкурс на текст нового національного гімну.

Ось текст "Гімну української молоді" в моїм опрацюванні:

Вперед, сини народу
в кайдани закутого!
Гей, за Україну! Єднаймося в бою!

За щастя, за свободу!
Від ворога лютого,
звільнім батьківщину свою!

За щастя, за свободу...
(повторення до кінця строфи)

Концтабори Сибіру,
в'язниці з тортурами
і пекло холодне страшної Колими,
ті нетрі, повні звіру,
з лісами похмурими, —
зазнали всього цього ми...

...Ті нетрі, повні звіру...
(повторення до кінця строфи)

Від схилів Закарпаття
й до Кавказу синього,
від Криму аж на північ, де Прип'ять тече,
повстаньмо дружно, браття
народу єдиного,
і станьмо плечима до плечей!

Повстаньмо дружньо, браття...
(повторення до кінця строфи)

Ми юне покоління
народу великого,
ми несем прийдешнього й перемоги день,
як згине і насіння
супостата дикого
під дзвін наших кобз і пісень.*)
...Як згине й насіння...
(повторення до кінця строфи)

Вперед, сини народу...
(повторення всієї першої строфи)

Але треба сказати, що для урочистого співання це взагалі дуже довгий текст, через те другу строфу можна пропускати.

---

*) Замість "як згине і насіння", мабуть, краще буде:
"день щастя і радіння,
свята сонцеликого
у дзвоні бандур і пісень".

ДО ТЕМИ "ФАНТАСТИЧНИХ ПРИПУЩЕНЬ"

У 109-му числі журналу "Молода Україна", з підзаголовком "фантастичні припущення", надрукована стаття "Чи гряде кліматична війна?" Заголовок, безперечно, фантастичний, але суть самої статті, про можливість людини міняти погоду, а то й клімат, цілком реальна.

Ця проблема нераз була предметом дискусій та експериментів найбільших астрономів і науковців світу. На підставі спостережень над впливом на погоду пролітаючих метеорів, можливості людини впливати й змінювати погоду підтверджені державними установами світу, що досліджують так звану контролю погоди.

На початку цього року серія вибухів вулкану Аґунґ на острові Балі обвинула земну кулю подвійним шаром вулканічного пилу й тому в соняшні дні ми можемо спостерігати мальовничий червоний захід сонця. За обрахунками Стюартської обсерваторії при Арізонському університеті в Таксоні, США, нижній шар пилу знаходиться у вищій стратосфері на висоті 73000 стіп від землі й своєї висоти довкола земної кулі майже не змінює. Вищий шар починається приблизно 150000 стіп від землі в озоносфері, де озон, трьохатомова версія кисню, в сполуці з соняшним промінням продукує тепло. Між шарами пилу температура підвищується у вертикальному напрямку до вищого шару пилу, що викликає рух повітря між шарами.

Доктор Маніел, промінентний астроном США, зауважує, що в переважно сухих пустелях Чіле і в прибережних місцях Південної Америки в останніх місяцях випало біля 20 цалів дощу. Він вказує на теорію австралійського астронома д-ра Бовена, що дощі мають інтенцію випадати там, де пролітають метеори, розсипаючи свій пил. За теорією д-ра Бовена, пил на висоті викликає формування кришталиків льоду, що, спадаючи, перетворюються в дощові краплини.

Пил вулканічних вибухів Аґунґ, викинутий у вищі шари повітря, сконцентрований на півдні від екватора. За теорією д-ра Маніела, великі дощові опади на півдні в цьому році балянсувалися з посухою на півночі. Обидва шари вулканічного пилу поволі посуваються на північ, тому "буде цікаво спостерігати", каже доктор Маніел, "якщо осінь і зима матимуть ненормально велику кількість опадів."

В. С.

НАШІ ВТРАТИ

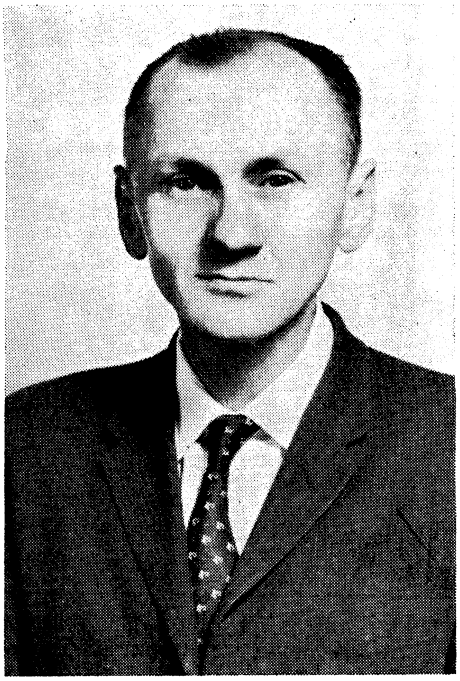

Бл. п. Іван Турчманович

16 листопада ц. р. трагічно згинув у себе в кімнаті **Іван Турчманович.** Рани на голові, правдоподібно, нанесені кріслом, та сліди навколо шиї — свідчать про злочин. Є різні припущення й здогади щодо цієї смерти. Одні твердять, що злочин здійснив його, недавно прийнятий як співмешканець, колеґа по кімнаті, який був перед тим у лікарні для розумовохворих. Але цей, тепер заарештований співмешканець відмовляється від усяких обвинувачень та вияснень.

Покійний народився 1913 року в селі Сновидів, тепер Тернопільська область, в Західній Україні. За різних окупаційних влад сидів по тюрмах за участь в українських організаціях. Під час приходу більшовиків ховався, щоб уникнути арешту. Під час спротиву новому окупантові України він в рядах УПА, в курені Сіроманці, боронив потоптаних прав українського народу.

В Чікаґо він належав до багатьох організацій. Останній рік свого життя він працював у ОДУМ-і, віддаючи ввесь свій час енергію та знання. Він був одним з засновників струнної оркестри ОДУМ-у, її фундатором та вчителем гри на гітарі. Кожного дня він бував у будинку ОДУМ-у. Оркестра та квартет ОДУМ-у заповняли все його життя.

Довідавшись про несподівану смерть Івана Турчмановича, його друзі створили комітет для похорону, який очолив п. **Богдан Трусевич.**

В середу 20 листопада та в четвер 21 листопада в похоронному підприємстві Богдана Музики о. **Свищук** з церкви Св. Миколая відслужив панахиду, на якій в більшості були присутні одумівці та їх батьки і друзі. Після панахиди з прощальним словом від ОДУМ-у виступив **Данило Завертайло.** Він сказав, що смерть Ів. Турчмановича — це незамінима втрата для ОДУМ-у. Цю втрату особливо відчує наша оркестра, душею якої він був, якій він присвятив багато часу, енергії і нервів.

У п'ятницю вранці тіло Покійного, при численній участі присутніх, перевезено з каплиці до церкви св. Миколая. Труну несли товариші по зброї та три одумівці (Олексій Пошиваник, Данило Завертайло й Олексій Коновал). З церкви похоронна колона вирушила 14-ма автами на кладовище католицької церкви Св. Миколая. Над могилою говорив колишній його вчитель проф. **Тучанський.** Хай амери-

канська земля буде легкою відданому працівникові, щирому патріотові своєї батьківщини!

Реф. преси філії ОДУМ-у в Чікаго

НА СВІЖУ МОГИЛУ ОТЦЯ ПРОТОІЄРЕЯ ВОЛОДИМИРА БУКАТИ

Українська Православна Громада Церкви Св. Вознесення зазнала великої втрати. В ніч з 19-го на 20 серпня ц. р. несподівано вмер настоятель цієї церкви От. Протоєрей **Володимир Буката.** Відійшов від нас в розквіті своїх сил і творої праці на користь своєї Церковної Громади.

От. Володимир Буката народився на Україні. Приїхав з батьком до Америки, коли йому було всього один рік. Отже, України він зовсім не пам'ятає, але вихований батьками в українському дусі, він щиро полюбив свою майже незнану йому батьківщину. Не належав до будьякої партії, але був членом товариства прихильників Української Народньої Республіки і щедро жертвував на цю ціль. Був учителем регілії у Рідній Школі і духовним опікуном в Юному ОДУМ-і. Його любили всі від наймолодших до старших. Особливо любили його діти. Він об'єднав усіх в одну спільну громаду, як народжених тут, так і тих, що приїхали сюди вже по другій світовій війні, і це був чи не найбільший успіх у його пастирській праці.

В день похорону Свято-Вознесенська церква в Ньюарку була переповнена людьми, що приїхали звідусіль відпровадити прот. В. Букату в останню дорогу. 12 священиків на чолі з Архиєпископом **Мстиславом** відправляли Святу Літургію. Під час літургії Владика Мстислав виголосив прощальне слово, у якому достойно оцінив його заслуги для Української Православної Церкви.

В сороковий день смерти от. Володимира в церкві Св. Вознесення була відправлена Служба Божа і Панахида, а потім, у парафіяльній залі, був обід в честь померлого. Присутні склали на закінчення храму - пам'ятника в Бавнд Бруку 146 дол.

К. Степовий

КРИЛАТІ ВИСЛОВИ

У нашій мові є чимало крилатих слів і висловів. Первісне їхнє значення давно вже затемнилося і вживається їх тільки в переносному значенні. Джерела їхнього походження надзвичайно різноманітні. Одні з них проникли в українську мову як влучні афоризми — з світової літератури, або як промовисті цитати, висловлювання видатних людей — з історії, інші сягають своїм корінням у далеку давнину, беруть свій початок з давно зниклих народніх звичаїв, уявлень.

Гадаємо, що нашим читачам буде цікаво довідатись про історію виникнення деяких із цих висловів.

Умивати руки

Іншими словами — знімати з себе відповідальність за якусь неприємну справу, вважати себе непричетним до неї.

У деяких стародавніх народів, зокрема в римлян, був поширений звичай: після розгляду якоїсь суперечки, позову, суддя на знак своєї об'єктивности мив руки. Цей символічний обряд неодмінно виконувався тоді, коли суддя під тиском влади або натовпу змушений був винести надто суворий вирок. Тим самим він показував, що знімає з себе будь-яку відповідальність за це.

Вислів поширився під впливом церковної літератури, де розповідається про виникнення цього обряду.

Глек розбити

Іншими словами — порвати дружбу з кимось, покінчити з колись добрими стосунками. Походження вислову пов'язане з поширеним здавна в сільських школах України звичаєм. Учень, який успішно закінчив вивчати певну книжку, наприклад, буквар, перш ніж приступати до опанування іншої, мусів, крім подарунка вчителеві, принести до школи й горнятко каші. Всі школярі її гуртом з'їдали (звідси, між іншим, походить і слово "однокашник"). А порожнє горнятко ставили серед двору, й "винуватець торжества" із зав'язаними очима мусів розбити його палицею. Тим самим він ніби остаточно поривав із своїми товаришами по молодшій групі.

До речі, подібний вислів у такому ж значенні трапляється і в стародавній літературі, зокрема в античній комедії.

ТОСТ

Ще у восьмому столітті лицарі, наповнивши келихи вином, на знак приязні цокалися й вітали один одного. Але саме слово "тост" — пізнішого походження. Так в Англії називали шматочки підсмаженого хліба, що подавалися разом з вином тому, хто мав проголосити здравицю.

У Китаї за чаркою кажуть "Таньбей" — пий до дна. Шведи, дивлячись один одному у вічі, тихо промовляють "Скооль". Є у них і такий жартівливий тост: "Дін скооль, мін скооль, аля вакра флікорс скооль", що означає — твоє здоров'я, моє здоров'я, здоров'я усіх гарнесеньких дівчаток.

В африканських країнах перший тост виголошується на честь сонця. Серед слов'янських народів найпоширеніше побажання здоров'я. Та чи не найкоротшим тостом, який об'єднує побажання і здоров'я, і щастя й усього найкращого, користуються українці, кажучи "Будьмо!"

ДОРОГИЙ ЧИТАЧУ!

Майбутнє **"Молодої України"** залежить також і від Тебе!

Отже, п о ш и р ю й журнал, приєднуй нових передплатників!

Не забувай про пресовий фонд "МОЛОДОЇ УКРАЇНИ"!

Адміністрація "МУ"

ГУМОР

Літера "О"

Колись одному чоловікові треба було надіслати листа до Житомира, і він попрохав свого сусіда написати адресу.

— Слухай, — каже сусід, — давай краще напишемо в Одесу: я дуже гарно пишу літеру "О".

Так за так

Сусід сусідці каже:

— Ти припинай своїх кіз, бо вони попсували мені майже весь садок!

— Ну й що з того! А як я подою кіз, то твої мухи літають пити молоко. Я ж тобі нічого не кажу, — відповіла сусідка.

Відповіла

— Скажи, дівчинко, — питає якийсь чоловік дитину біля хвіртки, — твій батько варить самогон?

— Ні, мій тато самогону не варить, він його сирим п'є, — відповіла дівчинка.

Заспокоїв

Це ще до першої війни було. Вкрали в однієї жінки кожуха. Пішла вона в поліцію скаржитись. Розповіла все, як було. А начальник каже:

— Буде йому тепер, буде.

— А що буде, паноньку?

— Тепленько, — відповів начальник.

Синок-дипльомат

Пекла мати пиріжки до свята. А синок надійшов, подивився на материну роботу та й каже:

— А чого це ви, мамо, зі мною не розмовляєте?

— Та що ж я тобі, сину, буду говорити?

— А ви б сказали: "На тобі, сину, пиріжка".

НА ПРЕСОВИЙ ФОНД "МУ" ЖЕРТВУВАЛИ:

Данилюк І., Торонто	**$1.50**
Павлюк Л., Ошава	**1.50**
Корж В., Торонто	**1.50**
Ситник М., Гамільтон	**1.50**
Думин З., Торонто	**1.00**

Всім жертводавцям щиро дякує

Адміністрація "МУ"

КРЕДИТОВИЙ СОЮЗ

- **Платить 4% за депозити.**
- **Уділяє високі та дешеві**
- **позички.**
- **Асекурує ощадності до 2**
- **тисяч, позички до $10.000.**
- **Щоденне і вечірнє уря-**
- **дування.**

ВПИШІТЬСЯ І КОРИСТАЙТЕ З ПОСЛУГ

У КРЕДИТОВОМУ СОЮЗІ!
404 Bathurst St, Toronto
Tel.: EM 3-3994

ЗАМОВЛЯЙТЕ В НАС ОПАЛОВУ ОЛИВУ

Чистимо, направляємо і вставляємо нові печі (форнеси)

Даємо цілорічну безплатну обслугу печей нашим сталим відборцям опалової оливи.

D N I P R O
FUEL OIL LTD.
196 Bathurst St., Toronto
Tel.: EM 6-6539
вночі:
RO 6-8446 — EM 6-6539

ОЩАДЖЕННЯ – важливий засіб виховування молодого покоління

ЗАОЩАДЖУЙТЕ ПОСТІЙНО В

ФЕДЕРАЛЬНІЙ КРЕДИТОВІЙ КООПЕРАТИВІ

„САМОПОМІЧ“

2351 West Chicago Avenue, Chicago 22, Illinois, USA.

HUmboldt 9-0520

4% ОПРОЦЕНТУВАННЯ ВКЛАДІВ (платне двічі в рік)

УСІ ВКЛАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕНІ ДО ВИСОТИ $10,000.00.